

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Bc. Tereza Bušová

Neslyšící autoři uměleckých děl

Olomouc 2020

Vedoucí práce: prof. PhDr. PaedDr. Miloň Potměšil, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Neslyšící autoři uměleckých děl vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Bc. Tereza Bušová

Poděkování

Děkuji prof. PhDr. PaedDr. Miloňu Potměšilovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, cenné rady a obrovskou trpělivost. Dále děkuji své rodině a manželovi za podporu během celého studia.

Obsah

Úvod	5
1 Sluchové postižení.....	7
1.1 Vady sluchu	9
1.1.1 Klasifikace sluchových vad podle WHO.....	9
1.1.2 Období vzniku postižení.....	10
1.2 Komunikace osob se sluchovým postižením	11
1.2.1 Orální komunikační systém	11
1.2.2 Vizuálně-motorické komunikační systémy	13
1.3 Kompenzační pomůcky	16
1.4 Kultura Neslyšících.....	19
2 Umění	21
2.1 Umění neslyšících.....	22
3 Zahraniční neslyšící umělci	30
3.1 Vizuální umění.....	30
3.2 Literární umění	31
3.3 Divadelní umění.....	32
3.4 Hudební umění.....	33
4 Čeští neslyšící umělci	36
4.1 Vizuální umění.....	36
4.2 Literární umění	48
4.3 Divadelní umění.....	56
Závěr.....	61
Tabulka zkratk	62
Literatura	63
Seznam obrázků.....	73
Seznam tabulek.....	74

Úvod

Sluch představuje ve společnosti významný komunikační prvek a jeho poškození může vést k narušení mezilidské interakce. Lidé se sluchovým postižením se musí vyrovnávat s bariérami, které vznikají mezi nimi a intaktní společností, a to ve všech oblastech jejich života. Omezený způsob komunikace, který je způsoben sluchovým postižením, však nemusí nutně znamenat vytržení ze společnosti a odsunutí na její okraj. Osoby se sluchovým postižením se úspěšně realizují téměř ve všech odvětvích života společnosti, jsou její plnohodnotnou součástí a zároveň poskytují pohled na život ze svojí vlastní perspektivy. Specifickou sférou, do které se může promítat svět neslyšících, je na poli umění. Autoři se sluchovým postižením často přenášejí daný handicap do své tvorby, a tím zpřístupňují svůj svět i většinové společnosti. Jejich umělecké vyjádření obohacuje kulturu společnosti a přináší nové pohledy na svět kolem nás.

V této přehledové diplomové práci „Neslyšící autoři uměleckých děl“ se zaměřuji především na neslyšící umělce v České republice. První kapitola je věnována sluchovému postižení. Zde popisuji, co takové sluchové postižení obnáší a jaké mají lidé se sluchovým postižením možnosti, co se týče komunikace a kompenzace handicapu. Dále se v této kapitole věnuji kultuře Neslyšících a tlumočení. V další kapitole se zaměřuji na umění neslyšících v jednotlivých uměleckých oblastech, a to výtvarné, divadelní, literární a hudební. Také se zde věnuji uměleckému tlumočení. Třetí kapitola nám ukazuje nejznámější neslyšící umělce v zahraničí. Za každou uměleckou disciplínu je zde uveden jeden autor. Poslední kapitola je věnována neslyšícím umělcům v České republice. Každý si jistě vybaví u nás známé osobnosti se sluchovým postižením Bedřicha Smetanu, Jaroslava Ježka a Karla Čapka, o nich ale tato práce není. Ráda bych vám představila další významné osobnosti neslyšících umělců. Nejen jména zahraničních umělců jsou známá po celém světě, ale i někteří naši neslyšící umělci se proslavili i mimo naši zemi. Kapitola je rozdělena na vizuální umění, literární umění a divadelní umění.

Pro zpracování diplomové práce byly stanoveny tyto cíle:

Cíl 1: Předložit poznatky o umění neslyšících

Cíl 2: Zmapovat a uvést příklady českých umělců se sluchovým postižením

Cíl 3: Zmapovat a uvést příklady nejvýznamnějších zahraničních umělců se sluchovým postižením

V této práci bylo pracováno, jak s literaturou v českém jazyce, tak s cizojazyčnou literaturou, která byla získána z dostupných bibliografických databází EBSCO, ResearchGate a také díky vyhledávači Google Scholar.

Autorka si je vědoma toho, že překlady z cizojazyčné literatury mohou být nepřesné a mohlo dojít ke zkreslení uvedených informací.

K práci byla použita tato klíčová slova: neslyšící, umění, spisovatelé, malíři, kultura Neslyšících

1 Sluchové postižení

Účelem této kapitoly je přiblížit principy a příčiny sluchového postižení, ale také zvláštní okolnosti důležité pro veřejnou prezentaci děl neslyšících umělců. Uvedeným popisem lze jednak lépe pochopit druh postižení jednotlivých zde představených tvůrců a interpretů, jednak umožňuje poznat rozsah problémů a překážek, s nimiž se museli potýkat, než ve svém oboru dosáhli vzdělání a potřebných dovedností.

Sluchové postižení chápeme jako poškození sluchového orgánu v některé jeho části, které způsobuje ztrátu slyšení. Potměšil upozorňuje na „širší pojetí tohoto termínu, který v sobě zahrnuje mimo jiné i sociální důsledky včetně řečového defektu“. (Potměšil in Růžičková, Vítová, 2014, str. 85) V České republice je asi 0,5 milionu sluchově postižených, ale větší část tvoří starší lidé, jejichž sluchové postižení je dáno věkem. Z toho asi 15 000 lidí se narodilo se sluchovou vadou, nebo vada vznikla v dětství. Zhruba 3 900 lidí má praktickou hluchotu a 3 700 lidí má úplnou hluchotu, která trvá od narození či školní docházky. Jelikož člověk může ohluchnout i ve vyšším věku, tato čísla prakticky a úplně hluchých lidí narůstají. Znakový jazyk užívá asi 7 300 lidí. (Novák, 2017)

Sluchový orgán

Sluchový orgán neboli ucho, umožňuje slyšení vnějších akustických signálů. Sluchový orgán rozdělujeme na ucho vnější, střední, vnitřní, sluchové dráhy a sluchovou kůru. Vnější ucho se skládá z boltce a zevního zvukovodu. Střední ucho se od zvukovodu odděluje ušním bubínkem a nachází se ve skalní kosti. Jde o dutinku vyplněnou vzduchem. Nachází se zde Eustachova trubice, která spojuje středoušní dutinu s nosohltanem. Její funkce je vyrovnávat tlak tak, aby byla blanka bubínku v ideálním napětí. Zadní stěna středoušní dutiny se nachází v kosti spánkové. Střední ucho obsahuje i řetěz kůstek, a to kladívko, kovádlíku a třmínek. Dále také obsahuje sval třmínkový, sval napínač bubínku, oválné okénko a okrouhlé okénko. Vnitřní ucho se nachází ve skalní kosti, ta je částí kosti spánkové. Je složeno ze dvou částí, kochlei neboli hlemýžďe s Cortiho orgánu a labyrintu, kde je uloženo rovnovážné ústrojí. Blanitý hlemýžď, jenž je vyplněn nitroušní tekutinou, je uložen v kostěné schránce. V hlemýždi jsou uloženy sluchové buňky, které mají za úkol přenášet mechanickou energii zvuku v energii bioelektrickou. Pokud dojde k poškození sluchových buněk, nelze je již

nahradiť. Za hlemýžděm se nachází sluchové dráhy, především sluchový nerv. Až v kůře mozkové dochází k rozumnění řeči. (Lejska, 2003)

Lidské ucho vnímá nejen okolní zvuky, ale je i analyzátořem pro vnímání pocitu rovnováhy a polohy těla v prostoru. Sluchem totiž dokážeme rozeznat zvuky a tóny, jejich intenzitu, výšku, barvu, ale také rozeznáme i směr odkud k nám zvuky a tóny přicházejí. (Horáková, 2012)

„Zvuk je fyzikální veličina, mechanické vlnění pružného prostředí, pohyb částic hmotného prostředí okolo jejich rovnovážných poloh, který se šíří v čase a prostoru. Z fyziologického hlediska zvuk definujeme jako podélné nebo příčné mechanické vlnění v látkovém prostředí, které je schopné vyvolat v lidském uchu sluchový vjem. Zdrojem zvuku je kmitající těleso.“
(Dršata, Havlík a kol., 2015, str. 20)

Sluchové vnímání

Sluchový práh – nejnižší intenzita zvuku, vyvolávající sluchový vjem.

Hmatový práh – intenzita zvuku se pohybuje okolo 120 dB, lze ji vnímat už i jako vibrace.

Práh bolesti – intenzita zvuku je natolik velká (130-140 dB), až může hrozit poškození sluchu.

Sluchové pole – oblast mezi sluchovým a hmatovým polem, člověk je zde schopen vnímat zvuky.

Tinnitus

Tinnitus můžeme znát i pod názvem ušní šelest, jedná se o onemocnění sluchu, které vzniká v jednom nebo obou uších. Tinnitus má podobu jakýchkoliv zvuků, u kterých chybí vnější zdroj, např. pískání, hučení, šumění, zvonění, šustění a cvrlikání. Způsobuje tím psychické problémy u lidí, kdy dochází i k depresím a úzkostem. Může být až tak hlasitý, že člověk není schopen rozumět řeči. Tinnitus podle příčiny dělíme na subjektivní a objektivní. Subjektivní tinnitus má příčinu neznámou, slyší ji pouze pacient, tudíž se nedá objektivně prokázat. Zapříčinit jej může onemocnění zvukovodu, středního i vnitřního ucha. Subjektivní tinnitus je možné potlačit či zmírnit a to psychoterapií. Lze jej i maskovat šumy nebo hudbou pouštěných přes sluchadla. Léčba je u tohoto typu obtížná. U objektivního tinnitu lze odhalit příčinu, je slyšitelný např. otofonem. Příčina se může nacházet v kterékoliv části sluchového analyzátořu. Tento typ je méně častý než subjektivní tinnitus, ale lze jej odstranit, nebo alespoň zmírnit. (Dršata a kol., 2015) V ČR se nachází několik specializovaných center kde je možnost terapie nízkovýkonným laserem. Lékaři rozdělují tinnitus na akutní, který má trvání

do 6 měsíců a na chronický, který trvá déle než 6 měsíců. I když se před ušním šelestem nedá chránit, můžeme alespoň dodržovat zdravý životní styl, tzn. vyhýbat se nadměrnému hluku, stresu. Nejvíce jím trpí muzikanti, kteří jsou často vystavováni hluku. Tinnitem trpí spousta slavných osobností z oblasti populární hudby např. Michal Pavlíček, Jan P. Muchow, Barbra Streisand, Phil Collins, Bono, Cher. (itinnitus.cz)

1.1 Vady sluchu

Pro lepší vhléd do života uměleckých autorů se sluchovým postižením v této kapitole popisují klasifikaci sluchových vad, období vzniku postižení a jeho následný dopad na komunikaci a působení jedince ve společnosti. Období vzniku postižení následně zmiňuji v druhé části diplomové práce a to již u konkrétních autorů.

V případě, kdy je poškozeno jedno nebo více částí vnějšího, středního či vnitřního ucha, dochází k vývoji sluchové vady. Tato by měla být vždy diagnostikována odborníkem, který provede vyšetření sluchu. Výsledek vyšetření je zapsán do audiogramu, který graficky znázorňuje získaná měření.

1.1.1 Klasifikace sluchových vad podle WHO

„Velikost sluchové ztráty má zásadní vliv na schopnost jedince vnímat zvuky z okolního prostředí. Kvantita jednotlivých stupňů sluchové vady je vyjadřována v decibelech (dB).“
(Souralová, Langer, 2005, s. 11)

Velikost ztráty sluchu podle WHO	Název kategorie ztráty sluchu
0-25 dB	Normální sluch
26-40 dB	Lehké poškození sluchu
41-60 dB	Střední poškození sluchu
61-80 dB	Těžké poškození sluchu
Více než 81 dB	Velmi těžké poškození sluchu

Tabulka 1: Stupně sluchových vad, Zdroj: https://www.who.int/pbd/deafness/hearing_impairment_grades/en/

Osoby s lehkým poškozením sluchu mají potíže se slyšením a porozuměním šepotu z větší vzdálenosti, nebo pokud je v pozadí hluk. U středního poškození sluchu mají problémy slyšet mluvenou řeč, i když člověk hovořící k němu stojí vedle něj. Lidé s těžkým poškozením

sluchu slyší pouze hlasitou řeč, nebo hlasité zvuky z okolí, kterými jsou např. siréna a bouchnutí dveří. Většinu konverzace mluvenou řečí tyto osoby neslyší. Co se týče velmi těžkého poškození sluchu, osoby v tomto stádiu vnímají hlasité zvuky už jen jako vibrace. (who.int)

1.1.2 Období vzniku postižení

Období vzniku postižení se dělí na vady sluchu vrozené a získané.

Vrozené (hereditární) vady sluchu

Geneticky podmíněné vady – tyto vady sluchu bývají nejčastěji způsobené autosomálně recesivně. Je známo 30 genů, které mají vliv na ztrátu sluchu. Nejznámější z nich je connexin 26. Typické pro něj je to, že oba rodiče jsou slyšící, i když jsou nositeli jednoho zdravého a druhého poškozeného znaku.

Kongenitálně získané vady – dělíme je na prenatalně a perinatálně vzniklé. Sluchové vady, které vznikly v prenatalním období, jsou způsobené v průběhu těhotenství. Jde tedy o nemoci matky zejména v 1. trimestru, těmi mohou být např. spalničky, zarděnky, toxoplazmóza. Mohou to zapříčinit i užívání antibiotik, RTG záření a rozdílný Rh faktor matky a plodu. Mezi vady vzniklé v perinatálním období patří např. předčasný porod, protahovaný porod, nízká porodní hmotnost, hypoxie, asfyxie. Jsou to vlivy, které nastávají při porodu nebo krátce po něm. (Horáková, 2012; Pipeková, 2006)

Získané vady sluchu

Prelingvální sluchové vady – vady vzniklé před fixací řeči, tj. do 6. roku dítěte. Nejčastěji je způsobují infekční choroby (zánět mozkových blan, meningoencefalitida, příušnice), opakované záněty středního ucha, různá trauma a úrazy hlavy. Dítě si v tomto období nestačí osvojit jazyk a řeč, dále už se nevyvíjí, naopak dochází k rozpadu již osvojených řečových dovedností. Lidé s prelingvální vadou preferují v komunikaci národní znakový jazyk, který není vázán na sluchové funkce.

Postlingvální sluchové vady – vady vzniklé po fixaci řeči, tj. po 6. roce a během života. Vady vznikly až po ukončení základních jazykových a řečových dovedností, které se stihly zafixovat tak, že by nemělo dojít k jejich úplnému vymizení. Dochází ale ke změnám v mluvě, ale ty se dají minimalizovat včasnou surdopedickou a logopedickou péčí.

Postlingvální vady může způsobit presbyakuzie (stařecká nedoslýchavost způsobená odumírajícími sluchovými buňkami), poranění hlavy a vnitřního ucha, dlouhodobá hluková zátěž, toxiny, hormonální a metabolické poruchy, po léčbě onkologických onemocnění. (Langer, 2013; Pipeková, 2006)

1.2 Komunikace osob se sluchovým postižením

Neslyšící autoři využívají k dorozumívání různé druhy komunikačních systémů. Níže u jednotlivých autorů zmiňuji, jakou komunikaci využívali v dětství a jakou nakonec upřednostňují v dospělosti. Tuto podkapitolu uvádím pro lepší pochopení jednotlivých komunikačních prostředků.

„Řeč slouží jako znakový systém umožňující určitý způsob zpracování informací a myšlení, je rovněž prostředkem komunikace, tj. sdělování a přijímání informací.“ (Vágnerová, 2004, str. 66) Majoritní společnost používá ke komunikaci mluvenou řeč, osoby se sluchovým postižením využívají znakový jazyk a další komunikační systémy.

1.2.1 Orální komunikační systém

Mluvená řeč

Pro člověka je komunikace mluvenou řečí důležitá skrze úspěšnou socializaci do majoritní společnosti. Ta ji používá jako hlavní způsob komunikace. Vývoj mluvené řeči bývá u lidí se sluchovým postižením opožděné, přerušené nebo omezené. (Langer, 2013) U jedinců se sluchovým postižením bývá řečový projev méně srozumitelný než u slyšících jedinců, protože jim chybí zpětná sluchová vazba. Lidé se sluchovým postižením mají narušeny všechny fáze verbální produkce, těmi jsou respirace (dýchání), fonace (tvorbu hlasu) a také artikulace (výslovnost). U dýchání je problém v plynulosti a špatné koordinaci nádechu a výdechu. Stupeň a typ sluchové vady a doba jejího vzniku ovlivňuje hlas neslyšících. Hlas může znít nepřirozeně, hrubě, křiklavě, pisklavě či hluboce. Artikulace se nevyvíjí, ale mohou na ní pracovat s logopedy. Čím více zbytku sluchu mají, tím více se artikulace může rozvinout. (Horáková, 2012)

Čtení a psaní

Čtení (recepce) a psaní (produkce) je jedním ze způsobů komunikace s majoritní společností, kdy se přímo nevyužívá sluchu. Sluchově postižení nejsou často ochotni užívat komunikaci psanou formou, protože se často setkávají s neúspěchem. Avšak v poslední době jsou více motivováni ke způsobu této komunikace díky rozšířenosti moderních elektronických komunikačních technologií, ty často využijí při komunikaci na větší vzdálenost. Pro psanou podobu komunikace je potřeba znalost daného jazyka. Pro čtení je důležité být smyslově vybaven, jde o vnímání písmen, mezer mezi řádky a odstavců. Čtenář by měl být schopen pochopit význam celého textu. (Langer, 2013)

Odezírání

Odezírání chápeme jako „*přijímání informací zrakem a chápání jejich obsahu na základě pohybů mluvidel, mimiky obličeje, gestikulace rukou a celkových postojů těla, situačních faktorů a kontextu obsahu mluveného.*“ (Krahulcová in Suralová, Langer, 2005, str. 19) Můžeme ovlivnit úspěšnost odezírání vnějšími a vnitřními podmínkami. Mezi vnější podmínky odezírání řadíme vzdálenost mezi lidmi, kteří spolu komunikují. Úroveň úst mluvčího by měla být adekvátní úrovni očí odezírajícího. Je potřeba dostatečných světelných podmínek, na mluvčího by neměl být vržen stín, nebo by neměl být přesvětlen. Dále mezi vnější podmínky řadíme tempo řeči, artikulace, ta ale nesmí být mluvčím zbytečně přehnaná, odpovídající výraz obličeje a gestikulace, která podpoří sdělovanou informaci. (Suralová, Langer, 2005) Neměl by chybět ani nepřerušovaný zrakový kontakt. Když neslyšící nestíhá odezírat nebo něčemu nerozumí, mluvčí větu pomaleji zopakuje, popřípadě ji formuluje jinak. Neslyšící někdy přikyvuji, i když nerozumí, je dobré položit odezírajícímu takovou otázku, z jejíž odpovědi zjistíme, zda našemu sdělení porozuměl. Vnitřní podmínky odezírání jsou projevem osobních vlastností komunikujících, proto mnohdy zhoršují proces odezírání. Může jít o momentální zdravotní stav, tedy nemoc, bolest, únava. Bývá tím ovlivněna i pozornost. (Horáková, 2012) Do vnitřních podmínek patří i úroveň jazykové kompetence, rozsah slovní zásoby a sociální zkušenosti u obou komunikantů. (Suralová, Langer, 2005) Odezírání je psychicky velmi náročné, až vyčerpávající, proto je poměrně nespolehlivým způsobem příjmu informací. Pro neslyšící je to však nepostradatelný komunikační prostředek v komunikaci se slyšícími. Tréninkem můžeme schopnost odezírání rozvíjet. (Langer, 2013)

1.2.2 Vizuálně-motorické komunikační systémy

Vizuálně-motorické komunikační systémy jsou systémy, kdy se používají specifické vizuálně-pohybové prostředky jako způsob předání informace. Produkce a recepce přenosu informace vyhovují sluchově postiženým, protože nejsou závislé na zvukovém kanále. (Langer, 2013)

Znakový jazyk

Jde o plnohodnotný ne vokální jazykový systém, který využívají neslyšící různých národů. Pro českou menšinovou komunitu neslyšících je přirozeným jazykem český znakový jazyk. (Langer, 2013) Je to komunikační systém, který má vlastní lexikon a gramatiku, které nejsou vyvozeny z jazyka mluveného. Tento komunikační systém je tvořen specifickými vizuálně-pohybovými prostředky. Těmi jsou tvary rukou, které jsou v nějakém postavení a pohybují se, mimika, pozice hlavy a horní části trupu. Znakový jazyk má potřebné rysy přirozených jazyků a jsou to znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost a historický rozměr. Důležitý je znak, ten se dělí na dvě složky, manuální a nemanuální. U manuální složky jde o místo kde je znak ukazován, a tvar a pohyb ruky, jenž znak tvoří. Do nemanuální složky řadíme mimiku, gestikulaci a další nonverbální vyjadřování. I nemanuální faktory jsou velmi důležité, protože mohou změnit význam sdělení. Jazyky znakové se liší od jazyků mluvených hlavně tím, že tyto dvě složky, manuální a nemanuální, se mohou provádět simultánně. (Horáková, 2012) Komunita Neslyšících vyžaduje určitá stanoviska, která musí neslyšící splňovat. Jedním z těchto stanovisek je dokonalá komunikace znakovým jazykem. Neslyšící, kteří proniknou do této komunity, nemají problém s navazováním sociálních kontaktů, přátelství a partnerských vztahů. Pokud se neslyšícímu člověku nepodaří začlenit se do skupiny Neslyšících, může se stát, že zůstane na půli cesty mezi světem slyšících a Neslyšících. Tudiž může ztratit svoji identitu. Nejčastěji se to stává lidem těžce nedoslýchavým a neslyšícím, kteří byli vzděláváni orální metodou. Tedy nedokážou komunikovat mluvenou řečí a jejich znakový jazyk není na takové úrovni, aby mohli komunikovat s Neslyšícími. (Langer, 2013)

Znakový jazyk má tři složky výrazových prostředků komunikace. Složku verbálně-ne vokální, sem patří znaky, pohyby obličeje a těla. Složku neverbálně-ne vokální, sem řadíme gesta a mimiku. A složku neverbálně-vokální sem řadíme citoslovce, smích a vyjádření emocí. Znaky odlišujeme podle původu na ukazovací, napodobovací, symbolické a specifické. Ve znakovém jazyce existují podobně jako v českém jazyce formální a neformální variety jazyka. Mluvíme tu o spisovné a hovorové češtině. (Langer, 2013) Znakový jazyk je rovnocenný

ostatním jazykům, tedy lidé, kteří ho používají, mají právo získat informace ve svém jazyce, a to díky tlumočnickým službám. (Zákon č. 384/2008 Sb.)

Umělé znakové systémy

Znakovaná čeština neboli znakovaný český jazyk patří k uměle vytvořeným systémům. Sestavili jej slyšící lidé, aby mohli komunikovat s neslyšícími lidmi, kteří používají znakový jazyk. Znakovaná čeština kombinuje dva na sobě nezávislé jazykové systémy, a to český jazyk a český znakový jazyk. Z českého jazyka se využívají gramatika a syntaktika a z českého znakového jazyka se používají znaky. Pro slyšícího uživatele je jednodušší se naučit znaky z českého znakového jazyka, které aplikují k mluvené řeči. Nemusí se tedy učit gramatický systém českého znakového jazyka. Naproti tomu pro neslyšícího uživatele je znakovaná čeština náročnější. Musí znát gramatickou strukturu českého jazyka, která se liší od jejich přirozeného znakového jazyka. (Souralová, Langer, 2005)

Makaton je jazykový program, který využívá manuální znaky a grafické symboly. Byl vytvořen ve Velké Británii v roce 1976 Marget Walker, Katharine Johnston a Tony Cornforth, z jejich jmen vznikl název Makaton. Jde tedy o systém skládající se ze slovníku, znaků a symbolů. Jde o slovník s přibližně 350 slovy a významy. Funguje tak, že člověk znakuje a při tom mluví, obsah dotváří mimikou a modulací hlasu. Neznakují se všechna slova, ale jen ta klíčová, která nám dávají smysl ve větě. Aby byla komunikace srozumitelnější, je možno doplnit znaky vizuálními symboly. (Langer, 2013)

Gestuno je vytvořen jako nadnárodní znakový systém, má sloužit hlavně pro tlumočení oficiálních textů. Gestuno, stejně jako esperanto (nadnárodní mluvený systém) se nedočkaly většího uplatnění. Bohužel je jen malá skupina profesionálů, kteří Gestuno ovládají. (Langer, 2013)

Prstové abecedy

Prstová abeceda neboli daktylní abeceda, manuální abeceda, daktyl či daktylotika, může být jednoruční i dvouruční. Záleží na postavení prstů a dlaně ruky, ty mají za úkol znázornit jednotlivá písmena české abecedy. Uživatel ovšem musí znát písemnou formu mluveného jazyka. V každém státě se prstová abeceda liší, stejně jako u znakového jazyka. Komunikace tímto systémem je velice zdlouhavá a náročná, používá se tedy u cizích slov a odborných termínů. Může také pomoci neslyšícím u odezírání a artikulaci. (Růžičková, Vítová, 2014)
V České republice není jednotná forma prstové abecedy, objevují se regionální odchylky

během užívání a samotní neslyšící směšují obě abecedy dohromady. Prstová abeceda se používá v předmětu Český jazyk při počátečním čtení na školách pro sluchově postižené. (Horáková, 2012)

Lormova abeceda je základní komunikační systém pro lidi, kteří jsou hluchoslepí. Název nese po filosofovi, který ji vytvořil, a to po Hieronymu Lormovi. Komunikuje se pomocí dlaně libovolné ruky. Mluvčí, který předává informaci hluchoslepému, vyznačuje jednotlivá písmena svými prsty na dlaň a prsty ruky příjemce. Pro každé písmeno existuje tah nebo bod na dlani, prstech a zápěstí. Lze vyjádřit i dlouhé samohlásky, háček nad písmeny, čísla. Zavřená dlaň představuje výraz pro „nerozumím“. Pokud lehce klepneme do dlaně, jedná se o „omyl“. Přejedeme-li jedenkrát po dlani rukou, znázorňujeme mezeru mezi slovy. Při pokládání otázek na konci věty do dlaně nakreslíme otazník. Ukončujeme-li větu, rukou přejedeme dvakrát po dlani. Existuje i rukavice, na které jsou vyznačená jednotlivá písmena. Ta usnadňuje komunikaci člověku, který nezná Lormovu abecedu. (lorm.cz)

Cued Speech je systém který využívá dvanáct pozic ruky a křivku rtů, tím pomáhá odezírát. (Langer, 2005) Je tvořen z 8 různých tvarů ruky pro souhlásky a 6 různých poloh rukou u obličeje pro samohlásky. Tyto polohy rukou doplňují pohyby mluvidel, která nelze při vyslovování postřehnout.

Hand-Mund systém někdy nazýván jako Forchhammerova metoda, napomáhá při odezírání. Je to manuálně-orální systém kdy pohyby rukou doprovází mluvenou řeč.

Tadoma je vibrační metoda, kdy neslyšící vnímá mluvenou řeč a to pomocí ruky, kdy palec položí na ústa mluvčího, ostatní prsty se dotýkají tváře, čelisti a krku. Neslyšící tak cítí vibraci hlasivek, pohyby dolní čelisti, rtů a tváře mluvčího. (Zákon č. 384/2008 Sb.)

Zásady komunikace se sluchově postiženým

- Dodržujeme zrakový kontakt, nejen že upozorňujeme na to, že s ním chceme mluvit, ale zrakový kontakt udržujeme i během rozhovoru.
- Pokud si nás člověk se sluchovým postižením nevšiml, když jsme s ním pomocí zrakového kontaktu chtěli navázat rozhovor, můžeme ho upozornit lehkým dotykem na rameno či paži. Pokud jsme v místnosti, můžeme rozsvítit a zhasnout.
- Nejprve se jej zeptáme, jaký způsob komunikace upřednostňuje, zda mluvenou řeč, odezírání, psaní či znakový jazyk.

- Odezírání je velmi namáhavé a člověk tak nemusí pochytit všechny sdělené informace. Je důležité sdělit téma hovoru. Aby měl odezírající co nejlepší podmínky ke čtení z našich úst, otočíme se k němu čelem, musí být dobré světelné podmínky, nezakrýváme si ústa, a nic v nich nemáme. Artikulujeme a mluvíme pomaleji, ale přirozeně. Zdůrazňujeme klíčová slova, popřípadě opakujeme důležité informace. Jelikož u odezírajícího může docházet k únavě, děláme přestávky.
- Vždy oslovujeme a mluvíme s osobou se sluchovým postižením, nikoli s jeho doprovodem.
- Nejlépe poznáme, zda člověk se sluchovým postižením rozuměl, když nám zopakuje, co mu bylo řečeno. Ptáme se, co nám rozuměl.
- Máme trpělivost, jsme vstřícní, empatictí a snažíme se, o co nejlepší způsob vzájemně si porozumět. (cun.cz)

1.3 Kompenzační pomůcky

Někteří z mnou uvedených autorů využívají pro lepší komunikaci kompenzační pomůcky. V následující podkapitole předkládám podrobnější popis jednotlivých kompenzačních pomůcek.

Kompenzační pomůcky slouží k tomu, aby minimalizovaly komunikační potíže člověka se sluchovou vadou. Mnozí lidé se sluchovou vadou žádné kompenzační pomůcky nevyužívají, i když by mohli, využívá je asi jen třetina lidí. Nejčastějšími důvody proč nevyužít pomůcku je, že by byla moc nápadná a upozorňovala by na handicap. Někteří jako důvod udávají i to, že některou z pomůcek vyzkoušeli, ale nepomohla nebo nevyhovovala. Zde je největší příčinou nevyužívání nesprávný výběr nebo špatné užívání. Proto by si měli lidé, po tom co jim byla sluchová vada diagnostikována, nechat poradit ohledně výběru kompenzační pomůcky od odborníků ze specializovaných center. (Horáková, 2012)

Sluchadla

Sluchadla jsou nejvíce používanou kompenzační pomůckou. Je to elektronický přístroj, který je indikován u osob mající poruchu sluchu a jejichž stav není chirurgicky léčen. Každé funkční sluchadlo musí mít mikrofon, zesilovač a reproduktor. Mikrofon má funkci zachycovat zvuky z okolního prostředí a přeměnit ho na vstupní elektrický signál. Zesilovač vstupní signál zesílí a může ho i upravit. Reproduktor signál přemění opět na zvuk, který

pokračuje do zevního zvukovodu uživatele sluchadla. Sluchadlo může být doplněno o regulátor hlasitosti, jenž upravuje zesílení vzhledem k poslechové situaci, indukční cívku, která přijímá indukované elektromagnetické pole ze zařízení indukční smyčky, přepínač programů, ten volí vybrané alternativy u víceprogramových sluchadel, a audiovstup, který je schopen propojit sluchadla s jakýmkoliv elektronickým zařízením. (Dršata a kol., 2015) Zpracování akustického signálu může být analogové či digitální. Analogové zpracování bývá u sluchadel nejlevnější a nejjednodušší. Akustická energie zachycena mikrofonem je převedena na energii elektrickou. Digitální zpracování je v dnešní době dominantnější. Akustický signál je převeden na digitální signál. Dokáže potlačit rušivé zvuky, zvuk je tedy čistší a řeč srozumitelnější. Zvuk bývá do vnitřního ucha veden vzduchem nebo kostí. U přenosu zvuku vzduchem je akustický signál veden tvarovkou do zvukovodu, a přes střední ucho vede až do ucha vnitřního. U sluchadel pro kostní vedení je důležitý vibrátor, který zvuk převede na vibrace. Nejčastěji se užívala pro kostní vedení sluchadla brýlová, na jejichž obrubách je vibrátor připevněn. Dnes už člověk může mít pouze čepy, které se operačně zašroubují do kosti v dané oblasti. Takto připevněné sluchadlo je pojmenováno BAHA (bone anchored hearing aid). (Horáková, 2012; Lejska 2003)

V dnešní době rozeznáváme několik tvarových typů sluchadel, a to sluchadla kanálová, zvukovodová, boltcová, závěsná, kapesní a brýlová. Kanálová sluchadla jsou nejméně nápadná a ve zvukovodu mohou být zcela skryta. Jsou vyráběna na míru, podle otisku zevního zvukovodu, aby se co nejlépe přizpůsobily. Do takovýchto sluchadel je však možné použít pouze velmi malé baterie se značně omezenou kapacitou. Některá sluchadla nemají možnost zesílení uživatelem, modernější typy mají možnost volitelného ovládní hlasitosti. Zvukovodová sluchadla jsou podobná kanálovým, ale jsou o něco větší, nejsou pouze ve zvukovodu, ale i v jeho vchodu. Obsahuje i telefonní cívku a dva mikrofonní vstupy. Baterie může být menší s nižší kapacitou nebo baterie s dvojnásobnou kapacitou, ta vydrží déle, ale je objemnější. Výkon je srovnatelný s kanálovým typem sluchadla. Sluchadla boltcová, jak už z názvu vyplývá, jsou uložena v boltci. Mají vyšší výkon díky většímu reproduktoru a baterii. Kryt je vyměnitelný a uživatel si ho může zvolit v jakékoliv barvě. Závěsná sluchadla se zavěšují za boltec. Mají různé velikosti, tvary a barvy, disponují vyšším výkonem. Reprodukční jednotka může být ve sluchadle nebo i mimo něj. Kapesní sluchadla už dnes nejsou příliš žádaná, proto se opouští i od jejich výroby. Mohou sloužit u pacientů s těžkým postižením hybnosti horních končetin, tudíž manipulace s jinými druhy sluchadel je u nich nemožná. Lze propojit i s kostním vibrátorem, pokud není možné vzdušné vedení akustického signálu.

Použití brýlových sluchadel je v dnešní době již také vyjímečné. Je zde možná varianta vzdušného vedení i kostního vedení akustického signálu. (Dršata a kol., 2015)

Kochleární implantát

Kochleární implantát (CI) je technická pomůcka, která kompenzuje hluchotu či prakticky nevyužitelné sluchové postižení. Ovšem i při těchto sluchových ztrátách není každý klient vhodný pro zavedení kochleárního implantátu. Důvodem může být narušený sluchový nerv, sluchové dráhy, abnormalita hlemýžďe či chronický středoušní zánět. Sluchadla mají funkci zesilovat zvuky, kochleární implantát má funkci nahradit hlemýžď tak, aby se zvukové signály dostaly do mozku. Zvuk putuje k uchu a ke zvukovému procesoru, který se nachází za uchem. Mikrofony, které jsou na zvukovém procesoru, zachycují zvuk. Procesor zvuk převede na digitální signál. Ten cívka pošle na implantát, který je umístěn pod kůží. Implantát posílá digitální signál dál a to po elektrodě do kochley. Tam sluchová nervová vlákna signál zachytí a pošlou ho do mozku. V mozku je signál převeden na zvuk, který uživatel slyší. Každý zájemce o aplikaci CI musí být seznámen s možnými riziky i s nutností rehabilitační a reedukační péče, která je po voperování implantátu velmi důležitá. Aby se s ním člověk co nejrychleji a nejlépe sžil, záleží na věku uživatele, osobnostních předpokladech, absenci další přidruženého postižení. U dětí je důležitá spolupráce s rodinou. Je možné voperovat kochleární implantáty do obou uší, uživatel lépe identifikuje směr zvuku, dokáže i odlišit zvuky, které jsou pro něho důležité. Přínosy implantátu jsou takové, že uživatelé s ním slyší lépe než se sluchadlem, slyší zvuky, které před tím neslyšeli a s tím se pojí i to, že se dokážou lépe soustředit v hlučných prostředích, cítí se bezpečněji, dokážou telefonovat, vnímat a užívat si hudbu. (Souralová, Langer, 2005; cochlear.com)

Další kompenzační pomůcky

V běžném životě používají osoby se sluchovým postižením také pomůcky, informující o přítomném zvuku a to pomocí vibrací, světelném signálu a proudu vzduchu. Mezi tyto kompenzační pomůcky patří světelné a vibrační budíky, signalizátory domovních zvonků, signalizace zvonícího telefonu. Dalšími pomůckami jsou různé zesilovače, teletext a televizní titulky. Titulky mohou být otevřené či skryté, pokud jde o skryté titulky, vyvoláme je v teletextu pod číslem 888. Ke komunikaci poslouží zesílené telefony, psací telefony, faxy, avšak v poslední době nejvíce mobilní telefony a počítače. Technickou kompenzační pomůckou jsou i pojítka a indukční smyčka, nejvíce bývají využívány v hlučném prostředí (ve školní třídě, na přednášce). Pojítka jsou tvořena vysílačkou a přijímačem. Vysílačku má

mluvčí u sebe (v kapse nebo na opasku) a součástí je i mikrofon, který si připevní, co nejbližší ústům. Osoba se sluchovým postižením má na hrudi přijímač, uživatel má i sluchátka, může mít i malou indukční smyčku. (Valenta a kol., 2014) K zachycení signálu mezi vysílačkou a přijímačem je možno použít infračervené záření (INFRA-ROT pojítka), které signál přenesou jen v jedné místnosti, nebo se použije rádiové vysílání (FM pojítka), kde je dosah vysílání po celé budově. Indukční smyčka analogový elektrický signál přemění na elektromagnetické pole. Tam kde je smyčka ovinuta vytváří pole, kde může sluchadlo zachytit signál, který není zkreslován okolním prostředím. (Langer, 2013)

1.4 Kultura Neslyšících

Uvedení autoři se významně podílí na aktivitách pořádané touto komunitou. Kultura Neslyšících tedy dává prostor nadaným neslyšícím jedincům k rozvoji svého talentu.

Mnoho lidí pohlíží na osoby neslyšící nejen jako na lidi s postižením, ale i na lidi s odlišným jazykem a kulturou. Spousta neslyšících se necítí být postiženými, ale cítí se být jedineční a jsou na to hrdí. Cítí se být příslušníky jazykové a kulturní menšiny nazývané Neslyšící. Tato minorita se u nás začala označovat za Neslyšící v 90. letech 20. stol. Zásadním pro komunitu Neslyšících je komunikační systém znakový jazyk, kterým se její členové dorozumívají. Dalšími podmínkami pro členy komunity je, aby se ztotožňovali se specifiky kultury a společenstvím Neslyšících. Ne všechny osoby se sluchovým postižením automaticky do tohoto společenství patří. V komunitě se navzájem podporují, členové mezi sebou často uzavírají manželské nebo partnerské vztahy. Podle Kosinové (2008) se mohou začlenit do komunity Neslyšících např. ti, kdo se narodí jako neslyšící, neslyšícím rodičům, navštěvují školu pro sluchově postižené, angažují se v komunitě, identifikují se s postoji komunity, užívají znakový jazyk. Členové komunity mají své kluby a organizace, kde se mohou setkávat a organizovat různé společenské aktivity. Organizují např. plesy, koncerty, Miss neslyšících, oslavy Mezinárodního dne neslyšících, sportovní akce. Dále také organizují kulturní aktivity, mezi které patří přehlídka tvorby ve znakovém jazyce „Mluvicí ruce“ a festivaly pantomimy. U neslyšících hraje vizuální vnímání velkou roli, a tak mezi jejich umělecké aktivity patří vyprávění příběhů, povídky, humor, anekdoty, hry, divadlo a vizuální umění, jako malířství a sochařství. Zabývají se i architekturou, která je specifická např. prosklenými chodbami a umístěním veřejného posezení v prostoru. Každý může přispět k obohacení kultury svou vlastní tvorbou. Neslyšící také dodržují vlastní pravidla chování.

Mezi ně patří pravidla navazování kontaktu, pravidla pro přerušování rozhovoru, způsob upoutání pozornosti, pravidla loučení, přání k dobrému jídlu (zaklepat na stůl), a potlesk, kdy jsou ruce zvednuté nad hlavou a třepe se s nimi. (Horáková, 2012; Langer, 2013)

2 Umění

Různé kultury chápou lidskou přirozenost a lidskou existenci různě. Některé složky jsou však společné všem lidským bytostem, patří sem smrtelnost, hlad a bolest, sexualita, smysl pro humor, žal a další. Tyto složky jsou hlavními tématy umělecké tvorby.

Podle Grahama (2000) každá doba nese své umění, ovšem už moc nelze oživovat umělecké principy minulosti, nedokážeme totiž cítit to, co lidé zažili v dané době. Napodobit lze pouze formu daného druhu, ale dílo bude bez duše.

Od umění se většinou očekává, že z něj budeme mít nějaký požitek či pobavení. Podle Davida Huma, skotského filozofa, záleží na příjemnosti, která na nás z umění dýchá a tento prožitek je záležitostí našich citů.

Tolstoj vidí umění jako lidskou činnost, kdy člověk vědomě přenáší prožité pocity, na ostatní lidi, kteří si tyto pocity také prožijí přes daný druh umění. Umělci se ponořují do svých citů a svoji dovednost použijí ke ztělesnění uměleckého díla. Dovedou zacházet se slovy, barvou, hudbou, ale i s pohybem, to vše vede k umění.

Nelson Goodman, americký filozof, je zastáncem toho, že umění bychom měli brát stejně vážně jako vědu. Má tím na mysli způsob objevování, tvorby a rozvoje porozumění na základě šíření vědění. (Graham, 2000)

Umění jako terapie

V dnešní době se umění považuje za něco důležitého, dotýkajícího se smyslu života. Umění může být užitečným nástrojem a je na nás, jak ho použijeme a jak nám může pomoci. Umění dokáže vyrovnávat některé naše vrozené slabé stránky. Dobří umělci vědí, co zvěčnit, a co naopak nechat v zapomenutí. Umění nám dokáže ukázat nejpodstatnější aspekty ve složité realitě. Náš zájem vyvolá takové umění, které kompenzuje to, co každému z nás chybí. Pro každého je ten kousek mozaiky jiný, proto každého zaujme jiné umělecké dílo. Tím se vysvětluje to, že lidé mají rozdílný vkus. Umělecká díla mají různou psychologickou a morální atmosféru a každému člověku chybí nějaký osobnostní rys. Hledáme si tedy zálibu v takovém druhu umění, které odráží to, co nám chybí. Krásné je pro nás takové dílo, které nahrazuje vlastnosti, které se nám nedostávají. Ošklivé je pro nás to, čím se cítíme přesyceni.

Umění nás tedy vede k našemu vlastnímu já, k naší integritě. Díky uměleckým dílům, které se nám líbí, můžeme sami sebe poznávat. (De Botton, Armstrong, 2014)

2.1 Umění neslyšících

Dříve bylo velmi obtížné předat neslyšícím tuto část kultury z důvodu znakového jazyka, nebylo možné ho zaznamenat a neslyšícím dále předat. V dnešní době už je mnohem snazší díky technice umění zaznamenat a dále předat. Na různých festivalech a akcích se neslyšící mohou setkat s uměleckými vystoupeními neslyšících. Z větší části je jimi program naplněn. Dříve se zakazovalo komunikovat pomocí znakového jazyka, dnes už s touto komunikací většinou problém není. Neslyšící si dokážou se znakovým jazykem tak vyhrát, např. že vytvářejí různé příběhy, vtipy a karikatury, až se to může považovat za umění, založené na znakovém jazyce. (Kosinová, 2008)

„Největším mezinárodním setkáním neslyšících na celém světě je konference Deaf Way. Kromě vzdělávacího a informačního programu je zde k vidění přehlídka umění a kultury neslyšících.“ (Kosinová, 2008) První festival Deaf Way I. se uskutečnil roku 1989 ve Washingtonu, druhý ročník Deaf Way II. se uskutečnil v roce 2002. Mezi další festivaly patří Mezinárodní festival pantomimy neslyšících v Brně, Mezinárodní festival neslyšících ve Vídni, Deaf Arts now, Festival Europee de la culture des sourds a Clin d’Oeil. (Vrbová, 2007)

Umělecké tlumočení

Pro neslyšící diváky jsou neslyšící autoři a jejich díla velikým přínosem. Existují i umělecká díla, která mohou být představena, jak slyšícími, tak neslyšícími autory a herci. Neslyšící se na představení mohou podílet pomocí uměleckého tlumočení.

Umělecké tlumočení v naší kultuře se věnuje především tlumočení divadla a hudby. Zahrnuje umělecký překlad a provedení překladu tak, aby tlumočnick byl synchronizován s interpretem hudby či hercem. Při tlumočení zpěvu a hudby se tlumočnick snaží přenést hudbu v obraz. Tlumočnicki tráví mnoho času uměleckým překladem. Nejde jen o přeložení textu do znaků, ale tlumočnick také rytmizuje znakový projev, tím také propracovává gradaci. Poté co je tlumočnick s překladem hotov, učí se překlad skladeb a textů zpaměti. Bývá zde přítomen i supervizor, který s tlumočnickem konzultuje a ověřuje, zda je překlad v pořádku. Následuje zkouška s interpretem a umístění tlumočnicka na scéně. Tlumočnick by měl stát vždy co

nejblíže zpěvákovi či herci a zároveň mít dostatek místa k tlumočení do znakového jazyka. Oděv má tlumočnick většinou černý, ale záleží na situaci. (Červinková Houšková, Dingová, 2008)

Divadelní tlumočení slouží k tomu, aby neslyšící mohli zhlédnout umělecký projev ve znakovém jazyce. Tlumočnick je v úzké spolupráci s divadlem, požaduje se po něm schopnost podřídit se režisérovi nebo organizátorovi akce, zároveň ale musí hájit zájmy neslyšícího diváka. Tlumočnick by neměl ve vystoupení nevhodně vyčnívat. Existuje několik typů divadelního tlumočení pro neslyšící, jsou dělena hlavně podle umístění tlumočnicka v prostoru. Rozdělujeme je na tlumočení statické, zónové, stínové, speciálním typem tlumočení je tlumočnick, který je napůl v roli a herce a napůl v roli tlumočnicka. Statické tlumočení spočívá v tom, že tlumočnick tlumočí buď na pódiu, nebo pod pódiem. Pokud se jedná o tlumočení na pódiu, tlumočnick či tlumočnicki jsou na jevišti vpravo nebo vlevo a sledující si vybírá, zda sledovat herce nebo tlumočnicka. Dochází pak k tomu, že sledující otáčí hlavu z herce na tlumočnicka, poté zpět na herce a stále dokola, jde tzv. o ping-pong efekt. Tlumočnicki mají na sobě černé oblečení a jsou během představení osvětleni bodovými světly. Tlumočnicki v tomto typu tlumočení skoro vůbec neruší herce. Zónové tlumočení bývá tlumočeno dvěma tlumočnicki, kteří mohou měnit umístění na jevišti podle aktuální scény. Tlumočnicki jsou více viditelní a nachází se v blízkosti herců. Každý tlumočnick má svoji zónu, tlumočí tedy jen to, co se odehrává v jeho zóně. Tlumočnicki jsou oblečeni do vhodného kostýmu k dané hře. Je zde potřeba větší přípravy a zkouškového procesu ze strany tlumočnicků. Představení, které bylo tlumočeno tímto typem, bylo např. ve hře „V melounovém cukru“. U stínového tlumočení má na jevišti každý herec svůj „stín“ kterým je tlumočnick. Měli by působit jako jedna osoba, tlumočnick nejen napodobuje herce ve všem, ale má i stejný kostým. Aby byli herec s tlumočnickem co nejvíce sehraní, vyžaduje příprava divadla více zkoušek a časově je velmi náročná. Pro neslyšící je stínové tlumočení ideální. Představení tlumočené tímto typem byl např. ve hře „Tracyho tygr“. U experimentální formy tlumočení má tlumočnick napůl roli herce a napůl tlumočnicka. Herec může mít i více tlumočnicků, jako např. vypravěč, který ve vyprávění má více postav, za které mluví a tlumočnickům propůjčuje svůj hlas. Balkónové tlumočení spočívá v tom, že tlumočnick stojí na balkóně a tlumočí celé představení. Na balkóně tlumočnick není kvalitně osvětlen a neslyšící musí odvracet pozornost z jeviště na tlumočnicka, což není pro neslyšící ideální, a proto tento typ tlumočení spíše nepreferují. Tlumočnick musí mít určité znalosti, dovednosti a osobnostní rysy k tomu, aby mohl tlumočit divadelní představení. Musí být duší herec, mít všeobecný přehled, jazykové dovednosti i

dovednost překladu, znát divadelní terminologii, být v dobrém fyzickém stav a psychicky odolný. (Červinková Houšková, Kováčová, 2008)

Tlumočení hudby a zpěvu přeměňuje hudbu v obraz, aby i neslyšící měli prožitek z hudby. Tlumočnické neslyšícím divákům zprostředkovává a předává emoční náboj, rytmus a tempo, dynamiku a gradaci skladby, melodii, obsah skladby a kontext skladby. Tlumočníci, kteří zajišťují překlad hudby, potřebují zvukovou nahrávku skladby, videonahrávku skladby, texty skladeb, partitury a potřebují vidět celek toho, kde je skladba zařazena. Po překladu se tlumočnické skladbu naučí z paměti a nacvičuje synchronizaci s hudbou. Hudbu může tlumočnické i více tlumočnicků, nacvik synchronizace je o to složitější. Pro zdokonalování nacvik tlumočnické používají videonahrávky, kde vidí chyby či nedostatky. Překlad musí projít supervizí, kterou poskytují neslyšící odborníci. Následuje zkouška s interpretem skladby, tlumočnické by měl již vědět, kde bude stát během koncertu. Při skladbě přednášené větším hudebním tělesem se tlumočnické nachází vedle tělesa ve stejné výšce nebo před ním, kdy stojí o něco níže. Pokud tlumočnické tlumočí sólo, stojí vedle zpěváka. U tlumočnické duetu mohou tlumočnické stát každý po boku toho zpěváka, kterému tlumočí. Jestliže dva zpěváci si například vyznávají lásku, je vhodné, aby tlumočnické těchto dvou zpěváků stáli vedle sebe, tak jako stojí zpěváci. Zpěváci tedy stojí jako pár a vedle nich stojí tlumočnické ve stejném postavení jako zpěváci. Tlumočnické by měli být oblečeni ve společenském černém nebo jiném tmavém obleku, při některých příležitostech mohou být i v nenápadném kostýmu.

Hands dance je brněnská skupina, která se věnuje uměleckému tlumočnické do znakového jazyka. Skupina slyšících i neslyšících tlumočnicků vznikla v roce 2014. (ds-oukej.cz) Název má vypovídat o tom, že tančí a zároveň se vyjadřují ve znakovém jazyce. Tlumočnické se v divadle více pohybuje, jde zároveň s hercem. Snaží se zprostředkovat neslyšícím stejný prožitek, jaký mají z divadla slyšící. Tlumočnické používá celé své tělo, jde o divadelně-pohybově-vizuální prvky. V uměleckém znakovém jazyce se někdy používají znaky mírně odlišné od těch, které používá běžný znakový jazyk, vytváří se i nové podoby znaků. Znaky by měly být rytmicky synchronizovány s hudbou, aby znázornily dynamiku písničky. Pokud jsou texty náročné, členové skupiny musí text rozebrat a společně je přeložit do znakového jazyka tak, aby i neslyšící pochopili, o čem děj je. (ceskatelevize.cz, 2020)

Vizuální umění

V kultuře neslyšících patří mezi vizuální umění např. malířství, sochařství a architektura. Patří sem nejen neslyšící umělečtí autoři, kteří jsou ve svém oboru zaměstnaní ale i neslyšící

amatérští umělci. I amatérští umělci přispívají svými výtvary ke kulturnímu dědictví neslyšících. Slyšící i neslyšící autoři mají společné to, že jejich práce, vyjadřuje touhy a přání a promlouvá k ostatním neslyšícím jazykem, který je jim blízký. Výtvarná díla neslyšících většinou obsahují utlačování neslyšících lidí slyšící společností z důvodu používání znakového jazyka a přechod od nesvobody ke svobodě, kterou je znakový jazyk. (Kosinová, 2008)

Malířství se činí neustálým zlepšováním metod zobrazování. O malbě filozofové umění mluvili také jako o napodobení, kopii či zobrazení. Nejvíce se malířství užilo při výzdobě chrámů, zámků a dalších budov, ale také při malbě portrétů a dalších námětů. Gombrich mluví o malířích, kteří měli dříve práci zajištěnou, protože se zdobily oltářní desky, malovaly portréty a zájemců o obrazy do salónů nebo vil bylo také dost. V devatenáctém století umělci tento pocit bezpečí ztratili. I to co nelze vidět očima se dá zachytit na plátno. Jako příklad nám může sloužit Mondrianův abstraktní obraz nazývaný Broadwayské Boogie-woogie. Umělec přenesl zvuk boogie-woogie na plátno tak, jak si jej představuje. Už záleží jen na pozorovateli malby, jestli v něm vyvolá nějaké pocity, může cítit i šimrání na zádech. Podle Ejzenštejna by divák měl jít stejnou tvůrčí cestou, jakou absolvoval umělec při tvorbě obrazu. Měl by vidět ne jen zhotovené dílo, ale i to jak vznikalo, z čeho se skládá. Tím nejvíce poznává téma autora.

Architektura má zvláštní vlastnost, a tou je užitečnost a funkčnost. Aby se dala architektura považovat za umělecké dílo, musí se zabývat formou i funkcí. (Graham, 2000)

Deafland je amatérský filmový festival, který se koná v Brně. Tento festival začal v roce 2016. Neslyšící mají možnost vyzkoušet si být herci, režiséry i scénáristy. Tvoří filmy, které se promítají na festivalu. Filmy, které neslyšící tvoří, jsou různého charakteru. Filmy jsou především o světě neslyšících, ale zavítat sem mohou i lidé slyšící, kteří porozumí prostřednictvím titulků. Neslyšící zasílají své filmové snímky a porotci na festivalech vyhodnocují vítěze v různých kategoriích. (Televizní klub neslyšících, 2017)

CUDEMO (Culture Deaf Moravia) neboli Kultura neslyšících Morava je organizace sdružující neslyšící výtvarníky a fotografy z celé Moravy. (Novotná, 2008)

Divadelní umění

Díky uměleckému představení na jevišti mohou neslyšící nejlépe představit sebe sama jako herce. Se znakovým jazykem se zde pracuje rozmanitě, více se pracuje s mimikou a navíc se

přidává i choreografie. Děti mají možnost se s tímto typem umění seznamovat i na školách pro sluchově postižené, protože zde může být zařazen nepovinný předmět hudebně dramatická výchova. „Při některých školách vznikají dramatické kroužky (např. při Speciální škole pro sluchově postižené v Brně-Řečkovících, při Speciální škole pro sluchově postižené v Praze v Ječné), které pak účinkují na akcích a festivalech pro neslyšící.“ V České republice mohou neslyšící vystudovat na Janáčkově akademii múzických umění v Brně obor výchovná dramatika neslyšících. Po absolvování tohoto bakalářského oboru se neslyšící mohou stát členy souboru Divadla Neslyším nebo mohou pracovat jako pedagogičtí pracovníci. Divadlo Neslyším je u nás jediným profesionálním divadelním souborem neslyšících a vzniklo v roce 1997, tehdy pod jménem Vlastní divadlo neslyšících. Divadlo má ve svém repertoáru představení pro dospělé i pro děti. Neslyšící nejsou odkázáni jen na Divadlo Neslyšících, ale mohou navštívit i jiná představení určená pro slyšící diváky, která jsou tlumočena do znakového jazyka. Takováto tlumočená představení nabízí např. Švandovo divadlo. Neslyšící lidé tak mají možnost nahlédnout do kultury slyšících a nemusí se obávat jazykové bariéry, slyšící jsou při představení díky tlumočnickovi také obohaceni a to kulturou neslyšících. (Kosinová, 2008)

Nejvíce divadel neslyšících jsou amatérská, ta fungují v každé zemi. Jde o různé žánry divadel, ale nejvíce o divadla výchovná a dětská. Amatérské divadlo neslyšících je převážně pro komunitu neslyšících. Profesionální divadla Neslyšících jsou především pro sociální menšinu komunity Neslyšících. V tomto umění se ke komunikaci používá především znakový jazyk. Jejich umění spočívá v klasických dramatech, dramatizace románových předloh a hry zaměřené na život Neslyšících. Snaží se přiblížit profesionálnímu divadlu, aby projev herců byl na vysoké úrovni. Profesionální divadla neslyšících se od profesionálního divadla Neslyšících liší tím, že využívají nonverbální výrazové prostředky i s jevištním znakovým jazykem. Snaží se být pro publikum slyšící i neslyšící, propojit tedy oba světy. Nejvíce profesionální divadlo neslyšících převládá ve Střední Evropě. Všechny tyto typy divadelních souborů jsou součástí divadelních přehlídek na festivalech kultury Neslyšících. (Vrbová, 2007)

V roce 2019 bylo v divadle Semafor uvedeno muzikálové představení „Kdyby tisíc klarinetů“, které bylo tlumočeno do českého znakového jazyka. Tlumočníci tlumočili i ve chvíli kdy hrála hudba, aby se neslyšícím přival emoci z děje nezastavil. To je na muzikálu to nejdůležitější, dokázat tlumočit i hudbu, pocity a emoce. (Televizní klub neslyšících, 2019)

Hloubku lidského ducha může člověk nejvíce projevit pantomimou. Pohyby vypravuje to, co se jinak vyjádřit nedá. V pantomimě se projevuje i smysl pro humor, radost, je mnohotvárná. „Otcem“ pantomimy byl mim českého původu Jean Gaspard Debureau. U nás byl velmi známý a nadaný Ladislav Fialka, který účinkoval se svým souborem v 52 zemí. Byl hlavní osobností, mimem i režisérem v Divadle Na zábradlí v Praze. Fialka získal mnoho cen a v roce 1974 byl jmenován zasloužilým umělcem, v roce 1979 národním umělcem. Pro neslyšící dělal se svým souborem speciální představení. Podle Fialky je pantomima pro neslyšící možností uměleckého projevu, stačí jen nejpotřebnější rekvizity a náznak kostýmu. Pantomima vychází z přirozeného projevu a dává možnost samostatného vyjadřování. (Gong, 1981, č. 7)

Pantomima je neodmyslitelným uměním, které patří ke kultuře neslyšících. NEPANTO Praha (NESlyšící PANTOmima) je amatérské divadlo věnující se pantomimě. Soubor tohoto divadla jezdí po celém světě a vystupuje na festivalech. (Kosinová, 2008) V roce 1970 vznikl Mezinárodní festival amatérské pantomimy neslyšících (MFAPN), který se pořádá v Brně za účasti neslyšících z různých států Evropy. Tento festival se řadí k prvním evropským festivalům zaměřeným na kulturu neslyšících. (Vrbová, 2007)

Mimové i tanečníci, kteří se věnovali pantomimě neslyšících v Brně, vytvořili amatérské divadlo pod názvem DIKRON (Divadelní kroužek neslyšících). V roce 1981 se soubor přejmenoval na Pantomima S. I. (Pantomima System International). Do tohoto divadla byli herci přijímáni na jednotlivé divadelní projekty konkurzem. Pantomima S. I. byla na vysoké úrovni a získala řadu ocenění a to nejen na festivalech v naší zemi, ale i na festivalech v evropských zemích. Neslyšící mimové byli vedeni k profesionálním výkonům, ale soubor nadále zůstal amatérský. Činnost souboru po čase začala stagnovat, diváci měli větší zájem o pohybové divadlo, než o klasickou pantomimu. (Vrbová, 2007)

„Mluvicí ruce“ je divadelní přehlídka tvorby převážně neslyšících umělců. Jde o kulturní setkání, festival. Vznikl v roce 1997 a je každoročně pořádán Českou unií neslyšících. Koná se pokaždé na jiném místě. Vystupují zde jak čeští, tak i zahraniční umělci. Za české umělce jsou to např. skupina Nepanto, Hands Dance, Deaf Dance, Divadlo Neslyším a Tichá hudba. (cun.cz, 2019)

Jedním z uměleckých oborů, kdy člověk může navenek projevit svůj vnitřní život, je tanec. Pohybem svého těla může projevit radost, bolest, smutek, hněv a další emoce, tanec má několik neuvěřitelně protichůdných podob. (Gong, 1981, č. 7)

Osoby se sluchovým postižením mohou studovat obor „Výchovná dramatika neslyšících“ na Janáčkově akademii múzických umění (JAMU) v Brně, která je pro ně přímo určena. Mohou studovat i na jiných školách, ale vysoké školy jim musí zřídit poradenskou podporu, aby měly zajištěné vyrovnání studijních podmínek. (Langer, 2013)

Literární umění

Existuje názor, že neslyšící nemůže mít z poezie takový zážitek jako slyšící, ale ve skutečnosti tomu tak není. Neslyšícímu člověku přináší poezie také pohlázení po duši, i když je přednášená ve znakovém jazyce. Rýmy lze totiž tvořit i ve znakovém jazyce. V mluveném jazyce jde o shodu zvuků. Ve znakovém jazyce jde o komponenty znaků, tím máme na mysli tvar ruky, pohyb, orientace a umístění. Básně neslyšící vytváří, mezi ty patří např. Lucie Půlpánová, nebo básně překládají z mluveného jazyka do českého znakového jazyka, s takovými básněmi vystupuje např. Eliška Vyorálková. (Kosinová, 2008)

Básně v mluveném jazyce i poezie ve znakovém jazyce mají specifickou strukturu. V textu se nachází opakování, rytmizace a symetrie rýmů, záleží pak už jen na fantazii diváků, jak si samotný text vyloží. (Televizní klub neslyšících, 2005)

Alexander Pope, anglický básník, je autorem dvojverší:

*„Pravý důvtip přirozenosti je dílo, jen vhodně oděno,
a často bylo myšleno, nikdy však tak dobře řečeno.“*

Pope tím má na mysli, že to, co chce báseň říct, lze podat i jinými způsoby. Myšlenka může být v básni vymezena, ale může být předána jiným způsobem. (Graham, 2000)

Hudební umění

Mezi nejméně zpochybnitelné formy umění patří hudba. I hudba (bez zpěvu) může něco „říci“ a posluchač odhaluje sdělení o lidském životě a zkušenosti. Skladatel používá hudbu jako druh jazyka, jehož pomocí může cokoliv sdělovat a hlásat. Malířství se dá nahradit fotografií, na stejném principu se dá divadlo nahradit kinem, ovšem naslouchání hudby nahradit nelze. (Graham, 2000)

Některé studie ukázaly, že uživatelé kochleárních implantátů jsou schopni najít rytmus a pohyb podle rytmu hudby. Další z podpůrných možností je způsob komunikace, který je známý neslyšícím, a to speciálně vytvořená hudební videa tlumočená ve znakovém jazyce. I přes specifickou povahu hudby a tance lze, s velkým úsilím, poskytnout neslyšícím

pochopení základních prvků a jevů v této oblasti. Někteří vědci prokázali, že neslyšící lidé mají na vizuální záblesky lepší reakci než jednotlivci s normálním sluchem. Bylo také zjištěno, že někteří neslyšící lidé zpracovávají vibrace v části mozku, kterou používají jiní lidé pro slyšení. (Florian, 2017)

Tichá hudba je skupina, která vznikla v roce 1998. Interpretují slavné písně českých i zahraničních zpěváků a skupin ve znakovém jazyce, ovšem skládají i vlastní písně. Při vystoupení jim k doprovodu slouží africké bubny. (Kosinová, 2008)

Skupina Traband vydala v roce 2011 album „Neslýchané!“, kde není pouze CD, ale i DVD, jde o album dvojdiskového provedení. Hudební DVD je v jazyce českých neslyšících. Na překladu se podíleli tlumočníci z České komory tlumočnicků znakového jazyka. (Štěpánek, 2011)

3 Zahraniční neslyšící umělci

3.1 Vizualní umění

Francisco José de Goya – španělský malíř

Obrázek 1: Francisco José de Goya

Narodil se 30. března 1746 ve Fuendetodos ve Španělsku. Když bylo Franciscovi 14 let, otec ho zapsal do dílny malíře José Luzána Martíneze, kde svou malbu zdokonaloval, maloval kopie děl starých mistrů. Aby mohl studovat pod vedením Antona Raphaela Mengse, přestěhoval se Francisco do Madridu, kde mimo jiné navrhoval tapiserie. Chtěl zde studovat i Akademii, ale jelikož nebyl přijat, nastoupil do dílny k dvornímu malíři Karla III. Slávu si získal až v Zaragoze, kde roku 1772 namaloval obrazy do výklenku v katedrále El Pilar. Oženil se a měl 6 dětí, z nichž jen jedno jej přežilo. Francisco měl spoustu zakázek, stal se i zástupcem ředitele umění na Královské Akademii. V roce 1786 se stal dvorním malířem Karla III., v roce 1789 dvorním malířem Karla IV. (Glenn, 2008) Ve svých 46 letech onemocněl záhadnou nemocí a nenávratně ohluchl. Franciscova nemoc způsobila i to, že trpěl depresemi a jeho vztahy s ostatními lidmi upadaly. Jeho práce se stala negativističtější, používal tmavé barvy. Než onemocněl, jeho obrazy byly radostné a naplněné světlem, po onemocnění se staly rázem plné hororu a duchů. Dalo by se říci, že Goyova nemoc obohatila jeho umění a jeho umění proměnilo nemoc. Díky hluchotě zrostlo jeho vizuální vnímání na maximum. Goya se mohl díky hluchotě snadněji ponořit do vizuálního média. Díky nemoci byl Goya schopen vylicít své obavy, povahu zla a tragédii války. Deprese a frustrace našly výraz v jeho práci. Během jasného období (před nemocí) namaloval četné portréty královské rodiny, scény ze španělského a francouzského života. Pro obrazy v temném období (nemoci)

byly charakteristické noční můry, hrůzostrašné a groteskní a vzbudily velkou kontroverzi. Zemřel roku 1828. (Cipriani, 2018)

Nejen nemoc, ale i tehdejší politická situace přispěla k tomu, že jeho díla byla temnější a hrůzu nahánějící. Goya byl mimořádně talentovaný, odvážný a průkopnický umělec. Byl výjimečně produktivní a jeho umělecké nápady a styl předběhly svoji dobu. (Smith, 2008)

Naučil se základy znakového jazyka, ale v podstatě zůstal izolovaný a malování bylo jeho hlavním komunikačním prostředkem. Témata izolace, uvěznění, okrádání a šílenství byly mocnými metaforami jeho trápení. (Smith, 2008)

Obrázek 2: Francisco Goya – The Parasol

3.2 Literární umění

Helen Keller – básnířka a spisovatelka

Obrázek 3: Helen Keller

Celým jménem Helen Adams Keller se narodila 27. 6. 1880 v USA ve státě Alabama, městečku Tuscumbia. V 18 měsících života onemocněla zánětem mozkových blan, díky této nemoci ohluchla a oslepla. Když měla sedm let, začala ji vyučovat Annie Sullivanová, absolventka Perkinské školy pro nevidomé. Annie bylo teprve 20 let a celý svůj život provázela Helen. Helen neviděla, ani neslyšela, přesto dokázala absolvovat střední školu a vystudovat harvardskou univerzitu. Helen svoji první knihu „Povídka mého života“ napsala během studií. Kniha byla přeložena do mnoha jazyků a její mimořádný úspěch zajistil autorce vstup do světové literatury. V psaní nadále pokračovala, napsala např. knihy Optimismus, Svět, v němž žiji, Píseň o kamenné stěně, Ze tmy a Moje náboženství. Knihy psala v Braillově písmu. Helen byla křesťanka a učila se latinský jazyk. Mezi další jazyky, které se učila, patřily řečtina, francouzština a němčina. Navštívila spoustu zemí a kontinentů, kde si všímala rozdílností života obyvatel. Měla možnost se setkat s různými osobnostmi, jako např. s prezidenty, politiky, umělci a dalšími. Podílela se na založení Americké nadace pro nevidomé. Naučila se mluvit a komunikovala i pomocí metody tadoma. Po první světové válce se angažovala ve službách lidí, kteří přišli o zrak v důsledku válek, celého světa a iniciovala vznik Fondu pro zámořské slepce. Po druhé světové válce vzbudila velký zájem o výchovu nevidomých a neslyšících, a to díky přednáškám, s nimiž objížděla Evropu a země Blízkého i Dálného východu. Měla velice ráda hudbu, vnímala ji celým povrchem těla. Americký prezident Lyndon Baines Johnson jí v roce 1964 udělil Prezidentskou medaili svobody. Zemřela 1. 6. 1968. Mnoho organizací, zabývajících se smyslovým postižením, nese její jméno. (Fikejs, 2005)

3.3 Divadelní umění

Marlee Matlin – herečka

Obrázek 4: Marlee Matlin

Celým jménem Marlee Beth Matlin se narodila 24. srpna 1965 v USA, Morton Grove, Illinois. Ohluchla v 18 měsících. Rodiče vychovávali Marlee doma, velmi ji podporovali a chtěli, aby byla nezávislá. V pěti letech se naučila společně s rodiči znakovou řeč. Matka ji přivedla ke hraní, dozvěděla se, že existují centra, kde jsou programy pro slyšící a neslyšící děti, takže i Marlee mohla chodit do kroužků jako ostatní děti. S hraním začala už v sedmi letech. Její první rolí byla Dorothea v inscenaci *The Wizard of Oz* s dětskou divadelní společností v Chicagu, kde později na jedné z divadelních scén také pracovala. Marlee získala Oscara v roce 1986 v kategorii nejlepší herečka ve vedlejší roli ve filmu „Bohem zapomenuté děti“. Hrála v mnoha filmech a seriálech, např. ve filmu *Velká sázka*, *Muž se zlatou maskou*, *Hráč*. Ze seriálů zde můžeme zmínit např. *Krajní meze*, *Všichni starostovi muži*, *Advokáti*, *Západní křídlo*, *Jmenuju se Earl*, *Láska je láska*, *Záměna*. Je také mluvčí amerického Červeného kříže a podílela se na tom, aby byla schválena legislativa pro technologii skrytých titulků. Marlee Matlin tvrdí, že „handicap neslyšících není v uchu, ale je v jejich mysli“. Říká také, že „Jediná věc, kterou neslyšící člověk nemůže udělat, je slyšet“. První knihu vydala v roce 2002 s názvem *Deaf Child Crossing*, dále také napsala svou vlastní autobiografii. Účastnila se show „Když hvězdy tančí“ (*Dancing with the Stars*). Podporuje mnoho charitativních nadací a pomáhá dětem, které jsou postiženy nemocí AIDS. V Hollywoodu často slychávala, že je skvělá, ale hluchá, a že tvůrci filmů nechtějí do hlavních rolí obsazovat hluché herce. Marlee chce, aby i jiní neslyšící herci mohli hrát v hlavních rolích a mít nárok na získání Oscara. Sama tvrdí, že člověk musí narazit na správné režiséry a producenty. (Apel, 2009) Se svým manželem Kevinem žije v Los Angeles a mají spolu čtyři děti.

3.4 Hudební umění

Ludwig van Beethoven – hudební skladatel

Obrázek 5: Ludwig van Beethoven

Narodil se roku 1770 ve městě Bonn. Měl více sourozenců, ale dospělosti se dožili pouze dva mladší bratři Carl a Johann. Jeho otec byl alkoholik, na Ludwiga byl velmi přísný a nešetřil ho, ten musel neustále trénovat ve hře na klavír. Když mu bylo sedmnáct let, zemřela mu matka, a jelikož jeho otec pil ještě více, musel se postarat o své bratry sám. V roce 1792 se natrvalo usadil ve Vídni, kde pod vedením předních hudebníků svůj talent rozvíjel. Za vystoupení na koncertech a výuku žáků byl finančně odměněn. Byl velice komplikovaná osobnost, býval náladový, nepořádný, míval ve všem chaos, měl sklony k hádkám a afektivnímu jednání. (Gong, 2011, č. 7-9) Poté, co ztratil sluch, vnímal vibrace jako náhradu za zvuk a dokázal napsat mnoho skladeb. Ke komunikaci s přáteli, rodinou a kolegy používal poznámkový blok. (Rothman, 2015) Od pěti let byl považován za astmatického a měl i nadále slabou hrud'. Není však známo, zda měl tuberkulózu. Měl také neštovice, což mělo za následek zjizvení obličeje. V dospělosti také trpěl bolestmi břicha. Aby zapil bolest, zvýšil příjem alkoholu, ale zjistil, že je to ještě horší. Trpěl také žloutenkou a revmatickými problémy. V roce 1825 se u něj žloutenka projevila znovu, byla spojována s fyzickým a duševním poškozením, často krvácel z nosu. Roku 1826 mu bylo diagnostikováno selhání jater a pneumonie neboli zápal plic. Při posmrtném vyšetření se mimo jiné zjistilo, že sluchové nervy byly velmi tenké, levý nerv byl tenčí než pravý a sluchové tepny byly aterosklerotické. (Kubba, 1996)

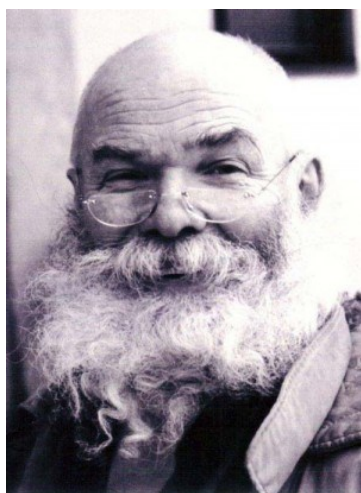
Collin S. Karmody a Edgar S. Bachor z Oddělení Otorinolaryngologie, Lékařské fakulty Tuftsovy University, Boston, Massachusetts, USA, a Otorinolaryngologie, Akademické nemocnice University Jena, Německo, analyzovali a diskutovali o hluchotě Ludwiga van Beethovena. Nabízejí logickou teorii pro jeho etiologii. Studie pečlivě hodnotí symptomy skladatele, jak jsou popsány v jeho dopisech přátelům a známým, a také přezkoumává velké množství pramenného/zdrojového materiálu, zejména publikací jeho současníků. Studují Beethovenovy abnormální příznaky a spojují ztrátu sluchu se zánětlivými střevními nemocemi. Diagnóza zánětlivé střevní nemoci vysvětluje většinu symptomů skladatele a byla příčinou jeho smrti. Beethoven prohlásil "Vím, že moje nejušlechtlejší schopnost, moje slyšení, se velmi zhoršilo. Když jste se mnou byli, cítil jsem příznaky, ale mlčel jsem." První jasný popis postižení jeho sluchu byl zaznamenán v dopise, který napsal 29. června 1800 ve Vídni, tedy ve svých 29 letech. " Moje uši zvoní ve dne i v noci." Je zřejmé, že tento stav popisuje oboustranný tinnitus. Ve stejném dopise pokračoval: „V divadle se musím přiblížit orchestru, který stojí za účinkujícími, a z dálky neslyším vysoké tóny nástrojů a zpěváků." To naznačuje, že jako hudebník rozpoznal rané potíže se ztrátou slyšení ve vyšších frekvencích

sluchového spektra. A dále: „Někdy také neslyším lidi, kteří mluví tiše. Zvuk, který slyším je skutečný, ale nejsou to slova. A přesto, když někdo křičí, nemůžu to snést.“ Celkově ztráta sluchu postupovala pomalu, ale neúprosně. V době, kdy mu bylo 35 let, se při orchestrálních koncertech ztratily dechové nástroje. Veřejně vystoupil naposledy ve věku 44 let, v té době začal pro komunikaci používat poznámkové bloky. Ve čtyřiceti sedmi letech už nemohl slyšet vlastní hudbu. Zpočátku neslyšel vysoké frekvence, poté řeč. Obojí bylo doprovázeno oboustranným tinnitem a postupoval téměř k hluchotě. (Karmody, Bachor, 2005) Zemřel roku 1827 ve svých 56 letech. Za svůj život napsal 9 symfonií, 5 klavírních koncertů, desítky sonát a smyčcových kvartet. Nejznámější díla jsou klavírní skladba Pro Elišku a Symfonie č. 9 s Ódou na radost, která se stala hymnou Evropské unie.

4 Čeští neslyšící umělci

4.1 Vizuální umění

Jiří Altmann – akademický malíř, grafik, ilustrátor, řezbář

Obrázek 6: Jiří Altmann

Narodil se 28. ledna 1942 v Praze a od narození byl nedoslýchavý. (Hrubý, 1999) Pocházel z muzikantské rodiny, ale raději než muziku měl dřevo a štětce. Vystudoval gymnázium (tehdy Střední všeobecnou vzdělávací školu) a poté Akademii výtvarných umění. Od roku 1968 do roku 1971 pracoval v nakladatelství Girardet v německém Essenu. V roce 1969 odjel se svou přítelkyní do Prahy, kde uzavřeli manželství. V roce 1970 se jim narodil syn Jiří. Altmanna zajímaly originály mistrů a kvůli nim procestoval celou Evropu. Nejvíce pracoval na dřevořezech. Ze dřeva, kusu přírody, v němž je život, vytvářel desky, na kterých schválně nechával suky, rýhy, letokruhy. Kromě dřevořezů ilustroval např. básně Françoise Villona a vytvářel různé kalendáře. Zakázky na ilustrace míval i od nakladatelství Albatros a Práce. Zabýval se také kresbou a restaurováním a kromě dřeva se zabýval i jinými přírodními materiály, např. kamenem. Vytvářel grafické listy, kde se obraz prolínal s textem. Altmann byl natolik manuálně zručný, že si sám postavil dům. Po smrti syna měl dlouhou tvůrčí pauzu. Později vytvořil z lipového dřeva sochu sv. Václava pro Černošickou kapličku. Uspořádal mnoho výstav v Německu, v České republice svá díla vystavuje dodnes. Jeho práce nalezneme v Národní galerii, Galerii hlavního města Prahy a v dalších evropských galeriích. Je členem Českého sdružení grafiků Hollar. Jeho koníčkem je sbírání různých klik. (Gong, 1974, č. 7; Altmannová, 2012)

Obrázek 7: Dřevořez - Rozséváč

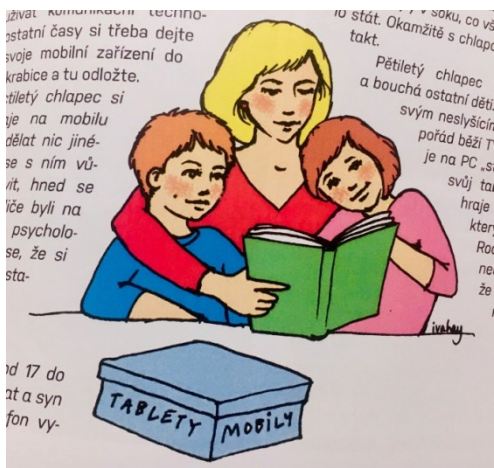
Ivana Hay Tetauerová – ilustrátorka

Obrázek 8: Ivana Hay Tetauerová

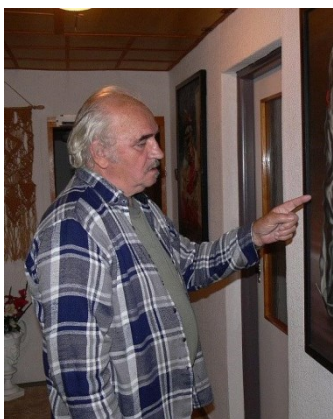
Narodila se 26. července 1979 v Plzni jako neslyšící slyšícím rodičům. V roce 1985 se s rodiči přestěhovala do Prahy. Kde navštěvovala Základní školu pro sluchově postižené v Ječné ulici. Byla žačkou výtvarných kroužků, které vedla Věra Macháčková. S kroužkem jezdila na tábory v Čechách i do zahraničí. Navštěvovala lidovou školu umění a později také večerní kurzy kresby pořádané UMPRUM. Na Masarykově univerzitě v Brně vystudovala obor Speciální pedagogika - Výtvarná výchova. Studium si rozšířila o specializaci výtvarné výchovy pro střední školy. Dále vystudovala obor Čeština v komunikaci neslyšících na Univerzitě Karlově a v Anglii na Univerzitě ve Wolverhamptonu absolvovala studijní pobyt.

V zahraničí se zabývala ilustrací pro děti a mládež a také se tam naučila Britský znakový jazyk. Podílela se na organizaci výměnných projektů pro neslyšící mládež mezi ČR a Velkou Británií, Slovenskem, Francií a Maďarskem. Pracovala také jako šéfredaktorka časopisu České unie neslyšících – UNIE, a to v letech 2005-2006. Ivana Tetauerová ilustruje mnoho časopisů a knih, tématem jsou neslyšící. Jinak pracovala v časopise jako redaktorka. (Novotná, 2008) Už od studií vystavuje svoje výtvarná díla v galeriích a při různých kulturních akcích neslyšících. Baví ji rekreační sport, četba, kultura neslyšících, výtvarné soutěže a cestování, kterého využívá k účasti na mezinárodních uměleckých festivalech neslyšících, kde prezentuje své výtvarné práce. Svými ilustracemi přispívá nejen do časopisů pro neslyšící, ale také i do projektů, které se zaměřují na neslyšící. Inspirací pro ni byli Věra Macháčková, výtvarníci Čermák a Fischer, kteří ilustrovali Rychlé šípy, a Helena Zmatlíková, ilustrátorka knihy Děti z Bullerbynu a mnoha dalších. Ivana ilustrovala např. knihu Lucie Sedláčkové Půlpánové „Dívej se, povídám“, nebo interaktivní učebnice českého jazyka pro neslyšící na CD od Romany Petráňové „Čeština pro neslyšící v českém znakovém jazyce“. Nejvíce ilustruje lidské postavy, kdy ilustraci nakreslí ručně a vybarví přes program Adobe Photoshop. Maluje také akrylovými barvami na plátno. Zálibu si též našla v abstraktních motivech, kde vidí spoustu asociací a má možnost metaforického vyjádření, dominují zde odstíny modré. První výstavu měla v Klášteře premonstrátů na Strahově, od té doby vystavuje každoročně. V zahraničí vystavovala např. v Rochesteru v USA, v Nitře na Slovensku, v Reims ve Francii, ve Velké Británii v Birminghamu, Wolverhamptonu a Bilstonu. Vede výtvarné kurzy pro dospělé, nazvané jako Výtvarná dílnička při České unii neslyšících (ČUN). Dochází do ní mladí i senioři, realizovat se v ní mohou bez komunikačních bariér. Učí se v nich pracovat různými výtvarnými technikami. Společně s Lucií Sedláčkovou Půlpánovou založily Czech Deaf Art 3+1, což je neformální skupina zaměřující se na výtvarnou, literární, filmovou, fotografickou a divadelní tvorbu neslyšících v České republice. Pořádají umělecké workshopy v rámci ZnakoFestu (interkulturní a multižánrový rodinný festival) pořádané Znakovárnou (komunitní centrum). Ivana je autorkou publikace „Mezinárodní znakový systém“, která se věnuje jeho terminologickému vymezení a problematice tlumočení. Nyní pracuje jako učitelka výtvarné výchovy a anglického jazyka. Má dva slyšící syny Alexandra a Maximiliana. (Křesťanová, 2020; Unie, 2016, č. 1-2)

Obrázek 9: Ilustrace Ivany Hay Tetauerové

Antonín Kovařík – malíř

Obrázek 10: Antonín Kovařík

Narodil se roku 1942 v Brodce u Prostějova a ve dvou letech prodělal zápal mozkových blan. Tato nemoc vedla k tomu, že přišel o sluch. Ve Valašském Meziříčí chodil do školy pro neslyšící. Ve výuce náboženství byl fascinován obrázky s příběhy z bible a to ho vedlo k malbě. Po škole začal pracovat jako kreslič v podniku Agrostroj a s ostatními spolupracovníky navštěvoval výtvarný klub, díky němuž se naučil další výtvarné techniky. Nejprve kreslil krajiny, později figurální motivy. Největší změnou bylo, když přestal malovat realistické ztvárnění skutečnosti a začal se zobrazováním svých představ. Do obrazů zakomponoval svoji zkušenost s hluchotou. Do jeho malířských témat patří vztah muže a ženy, láska, vášeň, zrození a smrt. Nadále ho inspiruje náboženská symbolika. Svá díla vystavoval i v Barceloně a v Amsterdamu. Antonín Kovařík také vytváří sochy a vázy do zahrad, inspiraci čerpá ve své botanické zahradě. (Novotná, 2008)

Obrázek 11: Obraz Antonína Kovaříka

Luděk Lauer mann – fotograf

Narodil se roku 1947 v Nové Vsi nad Popelkou, sluch ztratil po nemoci ve dvou letech. Absolvoval gymnázium pro nedoslýchavé v Praze, později vystudoval Vysokou školu ekonomickou. Oženil se a má tři děti. Roku 1990 byl spoluzakladatelem a předsedou Svazu neslyšících a nedoslýchavých, organizoval také sjezd Českého svazu sluchově postižených. Byl také spoluzakladatelem výuky znakové řeči neslyšících na Univerzitě Karlově. Roku 1990 se začal aktivněji zabývat fotografováním. Dokončil si také dálkovou školu fotografie Svazu českých fotografů, a to pod vedením Jána Šmoka z FAMU. Ve svých fotografiích se zabývá tématy krajiny, komunity neslyšících a historickými nádražími. Jeho inspirací ve fotografování byla tvorba Jana Reicha a Jindřicha Štreita. Svou práci ve fotografiích a na plátně vystavoval např. na výstavě Krásy přírody. Někdy, podle nálady, k fotografiím skládá básně. (zelenyptak.cz, 2013) Fotografie Luděka Lauer manna si lze prohlédnout na webových stránkách www.lauer mannludek.webnode.cz.

Věra Macháčková – výtvarnice

Obrázek 12: Věra Macháčková

Narodila se roku 1935 slyšícím rodičům v Brně. Věra je od narození neslyšící. (Hrubý, 1999) Měla sestru Zdeňku a bratra Sváťu, který také neslyšel. Nejdříve chodila do jednotřídky pro neslyšící děti, kde jí to nevyhovovalo, většinu času si malovala nebo psala deník. Rodiče jí zařídili spoustu kroužků a hodiny výslovnosti, později byla přeložena do smíchovského ústavu pro hluchoněmé. Po válce už navštěvovala normální základní školu, která jí nejvíce vyhovovala. (Kunešová, 2014) Chtěla studovat fakultu tělesné výchovy a výtvarné výchovy pro neslyšící děti, ale jelikož takové dvouoborové studium nebylo, vystudovala uměleckoprůmyslovou školu. Mistr měl špatnou artikulaci, na zadní stranu výkresu Věře psal téma, na které má malovat. Až byla kresba hotova, dopsal na výkres hodnocení. V rámci studia musela věnovat mnoho času domácí přípravě, když ve škole nezvládala pochytit všechno jako její slyšící spolužáci. Ti jí také významně pomáhali půjčováním svých sešitů s poznámkami. Ve škole studovala obor malování na keramiku a porcelán. Po škole až do důchodu pracovala jako restaurátorka v keramické laboratoři Archeologického ústavu Akademie věd. Jezdila po celé republice, pomáhala vykopávat střepy a v laboratoři z nich sestavovala nádoby a jiné předměty. Založila MODKRES, což je výtvarný kroužek pro neslyšící děti. Součástí tohoto kroužku byly i tábory, které byly napůl vzdělávací. Po tom co skončil výtvarný kroužek, dělala s dětmi „workshop“. Věra věděla, že i neslyšící děti jsou schopné abstraktního myšlení, potřebují jen volný prostor. Chtěla, aby děti malovaly podle svých pocitů, nálady a představy. Malovaly např. podle básní Elišky Vyoralkové – Maminka a Tulák, kdy vyjadřovaly pocity pomocí barev. Zároveň si v básni procvičily další slova, získaly bohatost slov a představu, že jedním znakem nelze ukázat všechno, co v češtině máme. (Televizní klub neslyšících, 2005) Věra se svým manželem Václavem hodně cestovala a na svých cestách vždy navštěvovala muzea a galerie. Zajímalo jí náboženství a dějiny

daných zemí, inspirovala se starými mistry. Ve své tvorbě se snažila o hledání vzájemnosti a pravdy. Všechny země, které navštívili, Věra vyobrazila, jsou to Peru, Bolívie, Mexiko, Kanada, Turecko. Při své tvorbě k některým obrazům přidala i vylisované květiny, které našla. Několik let po sobě pořádala výstavu výtvarných děl neslyšících autorů, která se nazývala Krásy přírody. V důchodu se učila malovat olejovými barvami a na hedvábí. (Kunešová, 2014)

Boris Masník – grafik, kreslíř, animátor

Obrázek 13: Boris Masník

Narodil se 18. srpna 1923 a zemřel 24. března 2011. V kojeneckém věku, asi 6 měsíců, prodělal zánět mozkových blan, od té doby byl zcela neslyšící. (Novotná, 2008) Borise a jeho bratry Ivana a Vojena ke kreslení přivedl jejich otec. Bratři Masníkoví společně působili ve společnosti animovaných filmů pod názvem Studio Bratři v triku, které podle nich bylo pojmenováno. Díky tatínkovi, který ho učil výtvarnému řemeslu, si Boris trénoval vizuální paměť. Nějaký čas strávil v ústavu pro děti se sluchovým postižením. Tamější prostředí ale špatně snášel, rodiče jej tedy začali vzdělávat sami doma. Maminka ho naučila vyslovovat jednotlivé hlásky. Ke komunikaci se slyšícími mu pomohlo to, že se naučil odezírat a číst, měl také úžasné mimické schopnosti. Spoustu slov znal z literatury nebo novin, pokud ale někdo použil slova, která neznal, nerozuměl mu. S neslyšícími kamarády se dorozumíval znakovým jazykem. Absolvoval střední grafickou školu a ke kreslenému filmu se dostal díky inzerátu v novinách, kde hledali kreslíře do kresleného filmu. První kreslený film, na kterém se Boris podílel, byl „Svatba v korálovém moři“ v roce 1944. Animoval přes 100 filmů a seriálů např. „Pojďte, pane, budeme si hrát“, dále také večerníčky např. „Dášenska“, „O skřítku Racochejlovi“, „Malá čarodějnice“. Koncem padesátých let začal pracovat ve studiu animovaného filmu, kterému se říkalo Čiklovka, protože se nacházelo v Praze-Nuslích

v Čiklově ulici. Zde pracoval pod vedením režiséra Břetislava Pojara. (Novotná, 2008; ruce.cz) Animace spočívala v tom, že dával pohyb loutkám posunutím jejich částí cca o milimetr a exponoval. Na pouhou vteřinu filmu připadá 24 obrázků, tzn. Na jednu minutu promítání je potřeba 1440 posunů. Natočení seriálového loutkového filmu je velice náročné a trvá několik let. Tato práce vyžaduje mnoho trpělivosti, tu Boris měl. Řemeslo perfektně ovládal, i když nemohl slyšet zvukovou stopu, dokázal situaci odpozorovat a věděl co je potřeba udělat. Za svou práci v loutkovém filmu dostával uznání a diplomy. Pro časopis Gong kreslil seriál Filip a Filipínek, což je seriál o nejméně čtyřech obrázcích v každém čísle časopisu. (Gong, 1976, č. 6) Báł se, aby nepřišel o místo, práce byla náročná a norma šla jen těžko splnit, nikdy neměl dovolenou. Roku 1982 bylo studio rozpuštěno a Boris byl přeložen do jiné produkce. Tato změna pro něho byla natolik náročná, že z ní onemocněl. Dostal rozsáhlý pásový opar a skončil v nemocnici. Chvíli trvalo, než si zvykl na nové prostředí a kolegy. Boris nikdy netoužil po slávě, nejráději v koutu ateliéru tvořil, kreslil také karikatury a měl rád humor. Když se při animaci něco nedařilo, vždy to dokázal nějakým způsobem natočit tak, že nikdo nepoznal, co bylo pokažené. Boris také fotografoval, např. pantomimický pražský soubor Nepanto a svými fotografiemi přispíval do časopisu Gong. (Lavičková, Chladová, 2011)

Josef Václav Myslbek – sochař

Obrázek 14: Josef Václav Myslbek

Narodil se 20. června 1848 v Praze. Od svých 32 let trpěl onemocněním sluchových nervů, které vedly k úplné hluchotě. Trpěl Meniérovou chorobou, která mu působila bolesti, ty se snažil zahnat humorem a optimismem. Rodiče chtěli, aby se stal ševcem, Myslbek si ale obstaral práci v dílně sochaře Václava Levého. Po jeho smrti začal v roce 1870 studovat pražskou Akademii výtvarných umění. Studoval obor malířství, protože v té době se ve škole obor sochařství nevyučoval. Během studia žil dva roky v Dráždanech. V roce 1873 se oženil a se svou ženou Karolinou měl dohromady osm dětí, většina z nich však zemřela v dětském

věku. Po návratu z Německa si zařídil vlastní sochařskou dílnu. V roce 1885 vyučoval na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, později zde byl jmenován profesorem fibulárního modelování, ředitelem ústavu se stal v roce 1893. Byl přísným učitelem, po žácích vyžadoval plné nasazení, píli a zapálení do práce. Z posledního ročníku si vybral vždy dva studenty, kteří mu vypomohli v ateliéru a následně za to byli finančně odměněni. Roku 1896 se stal profesorem na Akademii výtvarných umění. Myslbek hodně pracoval, aby svou rodinu uživil, přijímal i více zakázek najednou. Roku 1878 odjel do Paříže studovat francouzské sochařství. Nejvíce inspirace nacházel ve francouzském sochařství a v české literatuře zaměřené na českou tradici a kulturu. Myslbek je považován za zakladatele českého sochařství. Jeho první významnější práce byla vytvořena pod vlivem malíře Josefa Mánesa. Jednalo se o sochy nazvané Zpěvohra a Činohra, vytvořil je roku 1871 pro Národní divadlo. Vytvořil také sochu Římana oděného do tógy nesoucí název Oddanost, socha ztvárňuje hluchotu. Tato socha zdobí budovu vídeňského parlamentu. Také vytvořil sochu dobrodince hluchoněmých - biskupa Jana Valeriána Jirsíka v Českých Budějovicích, ta byla později zničena Němci. Později už tvořil významná díla, jako například sousoší pro Palackého most, které bylo po 2. světové válce přemístěno na Vyšehrad. Do chrámu Sv. Víta zhotovil náhrobek kardinála Bedřicha Schwarzenberga, syna knížete Josefa Schwarzenberga. Myslbek tvořil mnoho realistických bust, např. Bedřicha Smetany a Františka Palackého. Také tvořil pomníky, nejznámějšími jsou pomník Karla Hynka Máchy a Františka Ladislava Riegra. Jeho nejvýznamnějším dílem je pomník sv. Václava na Václavském náměstí v Praze. Na soše sv. Václava Myslbek pracoval od roku 1887 až do své smrti 2. června 1922 v Praze. Sochu dokončili jeho spolupracovníci o rok později. (Gong, 2010, č. 3-4; Glenn, 2008) V soukromé korespondenci se často podepisoval jako Mýsa, Miska nebo Hrnčíf.

Obrázek 15: Socha sv. Václava

Šimon Sedláček – grafický designér

Obrázek 16: Šimon Sedláček

Narodil se v Praze jako neslyšící dítě slyšícím rodičům, od dvou let nosí sluchadla. Navštěvoval běžnou mateřskou školu, protože se ho rodiče snažili co nejvíce integrovat do většinové společnosti. Jelikož v ní nebyl spokojený, v posledním ročníku navštěvoval mateřskou školu pro nedoslýchavé děti v Praze v Ječné ulici. Vystudoval tu i základní školu a gymnázium pro sluchově postižené, kde byli ve třídě spolužáci slyšící i neslyšící. Dále vystudoval Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, obor grafický design a vizuální komunikace. Získal tedy titul MgA. Během studia absolvoval stáž ve Španělsku, kde mimo jiné pořídil množství fotografií. Ty použil do své diplomové práce a později z nich vytvořil knihu, kterou rovněž sám graficky zpracoval. (Televizní klub neslyšících, 2005) Ve Španělsku komunikoval španělsky a anglicky. Komunikaci v angličtině si zlepšil na summercampu, který pořádala Česká unie neslyšících. Po škole chvíli pracoval v reklamní agentuře, nyní pracuje jako grafik pro knižní nakladatele a pro mnoho organizací zaměřujících se na lidi se sluchovým postižením. Pracoval v České komoře tlumočnicků znakového jazyka, časopisu Unie pro Českou unii neslyšících, v organizaci Pevnost (České centrum znakového jazyka) a ilustracemi přispíval do časopisu Gong. Navrhuje logotypy, vymýšlí vzhled tiskovin, příležitostně také navrhuje layout webových stránek. Obálky knížek navrhuje např. pro knižní vydavatelství Albatros Media a Euromedia Group. Pracuje také pro společnost Bridge Publishing House, jako grafik časopisu Gate, což je v angličtině psaný časopis určený pro studenty. Svoji práci vystavoval na výstavách pro neslyšící a nedoslýchavé umělce, např. v mladé Boleslavi v městském paláci Temp. Jelikož byli doma všichni ostatní slyšící, dorozumívali se zásadně orální komunikací. Rodiče Šimonovi pomáhali rozvinout řeč,

trénovali s ním logopedii a podporovali ho při nácviu poslechu pomocí sluchadla. Svůj handicap nejvíce vnímal na vysoké škole, kdy komunikace se spolužáky byla velmi náročná. Období studií, bylo pro něj nejtěžším, nevěděl, zda se řadit k slyšící či neslyšící společnosti. Do diskuse se slyšícími spolužáky se mnohdy nezapojoval, mnohdy nerozuměl všemu, co říkají. Ve společnosti neslyšících se také necítil nejlépe, protože ze znakového jazyka ovládal jen pár znaků. Dodnes se neřadí ani do jedné společnosti, říká o sobě, že je těžce nedoslýchavý, špatně slyší, odezírá a zvládá individuální komunikaci. Ve 28 letech si nechal implantovat kochleární implantát. S implantátem je více spokojený než se sluchadlem, lépe slyší hudbu, kterou má rád. Jako dítě navštěvoval lidovou školu umění, na gymnáziu absolvoval kurz figurální kresby pro veřejnost. Šimon má neslyšící manželku Lucii, která má z předchozího vztahu dvě děti, spolu pak mají dvě slyšící děti. Šimona v jeho práci nejvíce baví tvorba plakátů. Mezi jeho koníčky patří cestování, tenis, volejbal, výtvarné umění, hudba, tanec, literatura a divadlo. Zajímá se také o šamanismus, waldorfské školství, ekologii a o občanskou společnost. (Faltejsek, 2013)

Zdeňka Trnečková – malířka a fotografka

Obrázek 17: Zdeňka Trnečková

Narodila se 12. srpna 1975 v Prostějově. Zde také navštěvovala výtvarný kroužek na ZUŠ, později absolvovala Gymnázium Jiřího Wolkerova v Prostějově. Až do maturity studovala také u prostějovského grafika a keramika Milana Kupky. Dále studovala dvouletý rekvalifikační kurz na Rudolfské akademii v Praze a certifikační studium na Střední umělecké škole designu v Praze. Nyní studuje Teologické nauky na Katolické fakultě Karlovy univerzity. V letech 2003 - 2009 vedla výuku malby pro neslyšící a nedoslýchavé v Prostějově. Byla jedním ze zakladatelů výstavní galerie Artium liberalit v Prostějově. Zabývá se post-surrealismem pojatým svým osobitým stylem. Její tvorba je charakteristická složitou

kompozicí přírodních motivů, kosmických procesů a transformací bytostí, tvorba může působit neklidně a provokativně. Obrazy, které tvoří, jsou nevšední a osobité. Obrazy jsou představeny v publikaci Figurální tvorba umělců Olomouckého kraje z roku 2010. Je kurátorkou v Art-kavárně AVATARKA. Pořádá soukromé výuky malby a tvorby šperků. (obrazytrneckova.cz)

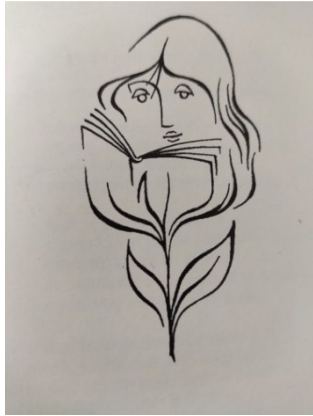
Obrázek 18: Obraz Zdeňky Trneckové

Jaroslav Zmátlo – řezbář, sochař

Chodil do školy pro hluchoněmé děti. Už ve škole jej bavily ruční práce a měl talent na kreslení. Nejvíce kreslil podobizny spolužáků a členů rodiny. Jeho učitel mu doporučil obor řezbářství a sochařství. Pracoval jako učeň u řezbářské firmy Jenšovský a Soudil v Hradci Králové. Tam také bydlel v Ústavu pro hluchoněmé. V roce 1936 složil tovaryšskou zkoušku, během následujícího roku ale nezískal žádnou práci. Během této doby se oženil. Práci si později našel v řezbářství a sochařství K. Šmoka v Hradci Králové. Tato soukromá firma ovšem zanikla (roku 1950) a Jaroslav si našel práci v Chrámovém družstvu v Červeném Kostelci. Roku 1966 vstoupil do svépomocného stavebního družstva. Jaroslavova manželka byla nedoslýchavá a pracovala jako švadlena. Spolu měli tři děti, které neměly žádnou sluchovou vadu. Jeho největším koníčkem bylo houbaření. (Gong, 1973, č. 10)

Jan Žampach – výtvarník, restaurátor

Narodil se 15. června 1957 v Ústí nad Labem. Ohluchl v kojeneckém věku, zhruba před druhým rokem života následkem zánětu mozkových blan. (Hrubý, 1999) Navštěvoval školu pro neslyšící v Holečkově ulici. Vyučil se pozlacovačem a práci získal v Ústředí uměleckých řemesel. Stal se Mistrem umělecké řemeslné práce v oboru umělecké pozlacování. Žampach restauruje památky a renovuje staré obrazy, sochy, nábytek. Provádí nejrůznější opravy a také zlacení. Ilustroval např. Znakování pro každý den a Učíme se českou znakovou řeč.

Obrázek 19: Kresba věnovaná Elišce Vyorálkové

4.2 Literární umění

Ladislava Buberlová – básnířka

Narodila se roku 1935, ohluchla ve dvou letech. Na první stupeň ZŠ chodila do běžné školy, poté navštěvovala ústav pro hluchoněmé v Holečkově a později v Ječné ulici v Praze. Poté pracovala v Ústavu bytové a oděvní kultury, kde pracovala jako návrhářka dámských oděvů, byla i modelkou pro svoje oděvy. Je členkou Klubu přátel poezie. Velmi ráda čte a píše básně. Také je spoluautorkou sbírky Tichý přístav duše.

Vesmír

*Vteřiny, minuty, hodiny, dny, roky -
neznámo nám, kam stále jdou
závratně letí čas.*

*Po létu podzim, teď zima je zde zas,
kam věčně - kam plynou jak řeky beze hráz
ty roky prchavé?*

*Kam věčně, kam plynou
v tom stále rychlém spěchu
neznajíce únavy z předešlých zašlých věků,
svůj mají někde cíl?
Chtějí snad někde v neznámu
běh času zastavit?*

*Ne. Nesmrtelné věky jsou - věčné,
jak Bůh je sám,
vše zajde kolem nich
jen ony nezhyňou.*

(Pavloušek, Holková, 1995, str. 51)

Lumír Graca – brněnský básník a kreslíř

Obrázek 20: Lumír Graca

Narodil se roku 1933, v sedmi letech utrpěl úraz, kvůli kterému ohluchl. Zemřel 2. 11. 1990.

Sonet pro mima

*Znáš kouzlit věty z gest jež srdce budou číst
bezbrehým smutkem hvězd běsnivým vzdorem moře
V tvých gestech ožívá smrt láska zrod i hoře
let orla v prérii pád dravce na kořist*

*Znáš kouzlit hudbu z gest jež vnikne do nitra
znáš rozmar milenců když lhou si v svitu lunny
Znáš také rozeznít zlých vášní skryté struny
zpívat nám jako pták když vzlétne za jitra*

*Z tvých prstů tryskne smích či výskot satyra
Satira – věčný meč na kruté hříchy světa
V tvých gestech radost je laskavá něžná věta
Jsi vzpruhou nadějím když touha umírá*

Jsi gest svých génus jsi lékař lidských duší

Jsi jako kouzelník jenž proutek kletby ruší

(Pavloušek, 1995, str. 65)

Ludmila Grossmannová – Brodská – spisovatelka

Obrázek 21: Ludmila Grossmannová – Brodská

Narodila se 24. května 1859 v Netvořicích u Benešova. Ohluchla v pěti letech, když onemocněla spálou. Měla soukromé vyučování v Pražském ústavu pro hluchoněmé, zde se naučila odezírat. Po úmrtí otce začala navštěvovat běžnou školu. Aby pomohla své matce zvládat rodinné finance, začala vydělávat psaním. Byla učitelkou, spisovatelkou a překladatelkou. Psala převážně říkánky, básně a výchovné povídky pro mládež, přispívala také do časopisů a psala i pro dospělé. Napsala 80 knih. Je autorkou libreta k opeře Jaromíra Weinbergera Švanda dudák. Napsala i vlastní životopis, který vyšel knižně pod názvem „Opuštěná“. Zemřela 2. dubna 1935 v Praze. (Hrubý, 1999)

Eva Houdková – Tesárková – básnířka, prozaička a herečka

Obrázek 22: Eva Houdková

Narodila se roku 1925 a ohluchla ve 12 letech. (Hrubý, 1999) Studovala Odbornou školu pro ženská povolání a ekonomickou přípravu. Pracovala ve Svazu invalidů jako kulturní referentka, od vzniku časopisu Gong působila v jeho redakci. Byla také u vzniku pantomimy neslyšících. Napsala několik básní, říkanek a autobiografii o svém životě a o sluchovém postižení, autobiografická kniha nese název Sosna. Autorsky se také podílela na sbírce básní Tichý přístav duše. Zemřela 3. 2. 2008.

Marně toužím

*Říkali mi,
že tvůj hlas zní krásně
nevím -
marně toužím
zaslechnout tvůj smích a hlas
když šeptá milostné básně
o lásce
co dříme v nás ...*

(Pavloušek, Holková, 1995, str. 53)

Hieronymus Lorm – básník a filozof

Obrázek 23: Hieronymus Lorm

Vlastním jménem Heinrich Landesmann se narodil 9. 8. 1821 v Mikulově. O rok později se rodina přestěhovala do Vídně, kde jeho otec založil obchodní dům C. Landesmann a syn. Heinrich vystudoval gymnázium a poté studoval na polytechnice ve Vídni. Sluch ztratil v 15 letech a začal se mu zhoršovat i zrak.

V jeho básnické tvorbě se odrážely utrpení a pesimismus způsobený hluchotou a slepotou. První báseň se jmenovala Žaloba hluchého, svoji první sbírku básní vydal v 16 letech, ve 22 letech pak básnický epos „Abdul“. První kniha, ve které poprvé použil pseudonym Lorm, se nazývá „Básnické perutě“. Ostře vystupoval proti tehdejšímu režimu v Rakousku, zastával právo na svobodu slova, za své postoje býval pronásledován. Z toho důvodu začal užívat pseudonym Hieronymus Lorm. Hieronymus neboli Jeroným, zvolil podle sv. Jeronýma, s jehož životem se ztotožňoval. Příjmení Lorm zvolil podle oblíbené knihy De L'orme. Když mu hrozilo zatčení, odešel na nějaký čas do Německa, po čase se vrátil zpět do Rakouska. V roce 1856 si vzal svou sestřenicí Henriette Franklovou, s níž měl tři děti. Vymyslel dotekovou prstovou abecedu, kterou dnes známe pod názvem Lormova abeceda. Poslední roky života strávil u svého syna v Brně, napsal zde svoje hlavní filozofické dílo Bezedný optimismus. Zemřel v Brně 3. 12. 1902, kde byl pohřben na židovském hřbitově. (Hrubý, 1999; Massowová, 2011)

Lucie Sedláčková Půlpánová – spisovatelka

Obrázek 24: Lucie Sedláčková Půlpánová

Vystudovala Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze obor Čeština v komunikaci neslyšících. Je autorkou knihy „Dívej se, povídám“, založila také webovou stránku „Literární koutek Neslyšících“. Název knihy znázorňuje to, jak znakoví vypravěči poklepáním na rameno dítěte či dospělého zavolá k vyprávění ve znakovém jazyce. Webovou stránku Literární koutek Neslyšících založila proto, aby v psaní podpořila i ostatní neslyšící. Literární texty publikované na webu tak nepocházejí pouze od Lucie, uveřejňované příspěvky jsou dílem více neslyšících autorů. (Kratochvílová, 2007) Jejich texty jsou rozděleny do kategorií básně, povídky, úvahy, pohádky, perličky a vtipy, cestopisy, časopisy. (koutek.ruce.cz) Pracovala jako tlumočnice a lektorka znakového jazyka. V České unii neslyšících pracuje jako šéfredaktorka časopisu Unie.

Bolest

*Za tebou bolest byla,
na tebe se dolehla,
před tebou opět se radost našla...*

*Radost pochází ze životního rytmu,
sice vidíš tmu, po chvíli však s tichosti
se ti vyjeví ve vědomí,
že někde život dále pulzuje...*

*Ty jsi stále ten pulzující,
a tak jsi jim stále součástí
toho úžasného rytmu...*
(Půlpánová, 2006, str. 55)

Věra Strnadová – autorka knih o sluchovém postižení

Obrázek 25: Věra Strnadová

Narodila se roku 1953 v Brně, ve 3 měsících věku byla odložena do kojeneckého ústavu. Ohluchla v šesti letech, kdy těžce onemocněla. V ústavech kde pobývala, byla mezi slyšícími dětmi, ve škole pak mezi neslyšícími. Chodila do školy pro neslyšící a nedoslýchavé v Brně, poté vystudovala gymnázium pro sluchově postižené v Praze. Studovala také na Pedagogické fakultě v Liberci, avšak školu dokončila na Masarykově univerzitě v Brně. Znakový jazyk se naučila až v dospělosti, aby se dorozuměla s neslyšícími. Od svých 19 let se věnuje dobrovolnictví. Jejím prvním dílem byly podklady pro kurz rodičů neslyšících dětí, které později vyšly ve formě brožury. Její úspěch Věru povzbudil k psaní dalších knih. Píše hlavně

ze svých zkušeností nebo ze zkušeností svých přátel. Mezi knihy, které napsala, patří „Potom ti to povíme“, „Jaké je to neslyšet“, „Komunikace neslyšících – odezírání“, „Hluchota a jazyková komunikace“ a „Hádej, co říkám aneb Nejisté umění odezírat“. (Hrubý, 1999) Prosazovala zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob a má podíl na uzákonění sociální služby simultánní přepis mluvené řeči do písemné podoby. Prosadila, aby DVD z české produkce byly s českými titulky. V roce 2011 jí byla udělena Cena Olgy Havlové za celoživotní angažmá ve prospěch lidí se sluchovým postižením. Předtím už obdržela jiná ocenění, např. v roce 2008 cenu „Křesadlo“ za dobrovolnickou práci, v roce 2009 Cenu nadace OKD za osobnost dobrovolnictví a ocenění Křišťálový kamínek. Je viceprezidentkou Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel, současně je členkou Komise pro skryté titulky. Určitou dobu přednášela na vysoké škole. Nyní je v invalidním důchodu, stále se však zabývá zkvalitňováním titulků a odstraňováním bariér, jejím koníčkem je sbírání kamenů. (Gong, 2011, č. 7-9; Televizní klub neslyšících, 2011)

Eliška Vyorálková – básnířka

Obrázek 26: Eliška Vyorálková

Narodila se 1. 4. 1951 ve Skřípově. Ohluchla asi v 5 letech po léku streptomycinu proti zápalu mozkových blan. Má tři mladší slyšící sestry. Navštěvovala ZŠ na Svatém Kopečku u Olomouce, později pak odborné učiliště Meopta Přerov, kde se vyučila jemnou mechanikou. Po vyučení opravovala měřicí přístroje, následně pracovala v Brně v podniku Meta, který se zaměřoval na výrobu a servis kompenzačních pomůcek pro tělesně postižené. V roce 1982 se vdala a od té doby pracovala v Družstvu invalidů ve Zlíně. Po rozpadu družstva začala pracovat ve zlatnictví. Stala se členkou Svazu invalidů v Prostějově, v Brně, a později i ve Zlíně. Byla také u zrodu České unie neslyšících ve Zlíně roku 1990, později zde

učila znakový jazyk. Napsala přes 120 básní, první z nich nese název Stojím. Její básně můžeme nalézt v publikaci Tichý přístav duše a Dívej se, povídám. Ticho je častou tematizací jejich básní. Objevila se také v dokumentárním pořadu České televize Verše pro dvě ruce. Spolupracovala s brněnskou JAMU, kam posílala své básně. Její velkou zálibou je horská turistika. (Pánek, 2008) Do puberty svůj handicap nevnímala, poté už začala vnímat, že je to těžký handicap, ale netrápila se tím. Ve společnosti slyšících odezírá a artikuluje, výjimečně si s nimi píše. S neslyšícími používá znakovanou češtinu nebo znakový jazyk. Po základní škole měla problémy zařadit se do společnosti slyšících. Na ZŠ se učila spisovný jazyk - krátké věty ani gramatika jí nedělaly problémy. Na střední škole se mluvilo hovorovým jazykem, tomu zpočátku nerozuměla, ale naučila se jej v kontaktu se slyšícími spolužáky.

Psát začala v pubertě, na základní škole psala spíše rýmovačky. Až na učilišti začala psát na téma život neslyšících. Vždy měla ráda rytmus, sestavování rýmů, ale chyběla jí slova. S těmi jí pomohl Stanislav Petlach, který jí doporučil k přečtení konkrétní básnická díla, jak vyhledávat ve slovníku a jak slova sestavovat. Petlach byl první, který Eliščinu básně otiskl. Ve společnosti neslyšících autorka přemýšlí ve znacích, když je sama, přemýšlí ve slovech. Básně skládá ve slovech, ale přemýšlí také nad tím, aby je pochopili i neslyšící, výsledkem tedy je snadná možnost převedení její poezie do znakového jazyka. (Televizní klub neslyšících, 2005)

Já a ty

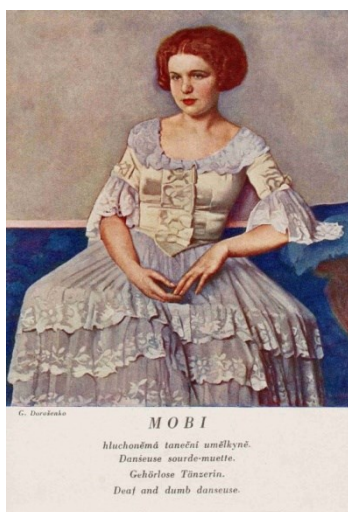
*Já a ty – jsme spojeni
v společném stesku z ticha
a přece umíme naslouchat
slunci i stromu
větru i dešti
kdy jiný v žalu bloudí
nad propastí*

*Já a ty – jsme spojeni
v společném stesku
z ticha a tmy
jinojazyčnu vyznáváme chválu*

(Pavloušek, Holková, 1995, str. 32)

4.3 Divadelní umění

Mobi Urbanová – tanečnice

Obrázek 27: Mobi Urbanová

Narodila se 28. 7. 1914 v Praze a původně dostala po matce jméno Emilie. Jelikož se narodila v den mobilizace Rakouska-Uherska, začali ji říkat Mobi, toto jméno jí už zůstalo. Neslyšela už od narození. Její matka Emilie Bublová byla zpěvačkou, hrávala na klavír, Mobi na něj posazovala, aby mohla vnímat vibrace. Ve třech letech se začala učit mluvit, ve čtyřech letech tančit. Tanec měla jako nejmocnější dorozumívací prostředek. Tancovala po celém domě a měnila se ve vše, co jí fantazie přinášela, např. v pohádkovou bytost, ptáčka, vílu. Tanec byl doprovázen mimikou obličeje, kterou vyjadřovala to, jak se cítila. Vychodila rytmickou školu Máši Trnkové a později tancovala u prof. Klimešové Polákové. Slavnou se stala poté, co tancovala roku 1925 na Procházkovu hudbu v podání velké vojenské kapely Gavottu na letním karnevalu v lázních Poděbrady. Později jí bylo umožněno pokračovat v rozvíjení jejího tanečního talentu u primabaleríny Národního divadla Heleny Štěpánkové. I přes hluchotu dokázala tančit v přesném hudebním rytmu. V roce 1927 po úspěšném celovečerním programu o ní psaly všechny pražské noviny a Mobi se otevřely dveře k další kariéře. Ten samý rok vystoupila Mobi v Hamburku. Následně vystoupila na mnoha představeních v Praze a po celé republice, ale i v zahraničí. Vystupovala na všech slavnostech neslyšících, tančila však také pro slyšící publikum. Naučila se hrát na klavír. Mezi tance patřily Osud, Žebrák, Ave Maria, Serenáda, Morana a další. Toužila po vlastní škole uměleckého tance, kde by se neslyšící mohli vypracovat ve skutečné umělce rovnocenné slyšícím. To se jí splnilo roku 1942, kdy vznikla Baletní škola pro neslyšící dívky Mobi Urbanové. Se svým souborem pořádala turné, kritici chválili i její pedagogické metody. Se svým souborem vystoupila i ve

Smetanově divadle v Praze. Zde účinkovali s pantomimickou taneční pohádkou na motivy Boženy Němcové „O krajíčku chleba“. Na Slovensku absolvovala 24 vystoupení během 14 dnů. Mobi také vystoupila v Televizním klubu neslyšících.

Svoji uměleckou činnost ukončila po několika operacích. Když Mobi mluvila, její hlas byl jiný vzhledem ke ztrátě sluchu. Na její psy tento hlas působil dráždivě, jeden z nich pak v roce 1988 Mobi napadl a způsobil jí vážná zranění, kterým následně podlehl. Její pamětní deska byla instalována na náměstí v Chuchli, neslyšící sochař Miloš Láska vytvořil její bronzovou sošku, která je uložena v archivu Pražského spolku neslyšících. (Hrubý, 1999; Gong, 1973, č. 2)

Jana Brejchová – tanečnice

Narodila se roku 1929 v Písku, ale z důvodu jejího sluchového postižení se rodina přestěhovala do Prahy. Rodiče pracovali ve Svazu invalidů, díky tomu věděli, co obnáší sluchové postižení. Matka zde byla zaměstnána jako sekretářka, otec byl právník. Jana dokázala i přes svůj handicap dobře mluvit. Vyučila se švadlenou a práci získala v dámském salónu na Národní třídě. Nejen, že byla šikovnou a velmi zručnou švadlenou, ale byla i výbornou tanečnicí a baletkou. Byla žákyní Mobi Urbanové. V roce 1950 se Jana vdala a odstěhovala se do Brna, kde měl její manžel rodinnou firmu. Janin ošetřující lékař se obával, že by její děti mohly být také neslyšící, na jeho doporučení proto manželé zůstali bezdětní. Po sedmi letech se Jana rozvedla a vrátila se zpět do Prahy. Jako tanečnice i švadlena byla velmi uznávaná, ale v osobním životě se jí příliš nedařilo. Zemřela roku 1968, kdy v depresi zničila všechny své šaty a otráвила se plynem. (Gong, 2015, č. 7-9)

Richard Šebela – tanečník

Stejně jako Jana Brejchová se narodil roku 1929. S rodinou vyrůstal v Praze a navštěvoval ústav pro hluchoněmé v Holečkově ulici. Pracoval jako kožešník a skoro celý svůj život strávil ve velkém kožešnickém podniku Kara v Holešovicích. Největší úspěchy však slavil jako tanečník. Tancoval v taneční skupině Mobi Urbanové, kde se věnoval především baletu, lidovým tancům a pantomimě. Richard vystupoval v Národním divadle a později i ve Společenském domě na Vinohradech. Ve Smetanově divadle si zahrál ve hře „Sluha dvou pánů“. S tanečním souborem Mobi Urbanové vystupoval po celém Československu. Richard hodně cestoval a měl spoustu koníčků. Svůj život v roce 2004 dobrovolně ukončil. (Gong, 2015, č. 7-9)

Melitta Guthová – tanečnice a akrobatka

Narodila se 25. 8. 1921 jako neslyšící dítě neslyšících rodičů. Navštěvovala školy pro neslyšící na Janském náměstí a v Radlicích. Tancovat začala už v osmi letech. Vystupovala na Mezinárodním sjezdu hluchoněmých Židů v Praze, působila v souboru Divadla na Vinohradech., tančila v divadlech, a především tančila s tanečním souborem Velké operety v Praze. Se souborem vystupovala i v Německu, Itálii, Švédsku a Holandsku. (Hrubý, 1999) Jako Židovka byla v roce 1942 deportována nejprve do Terezína a odtud do Estonska, kde byla ve věku 21 let zavražděna ve vyhlazovacím prostoru Kalevi-Liiva. (Gong, 2016, č. 1-3)

Marie Kopecná – tanečnice, baletka

Narodila se roku 1918 ve Vídni, ohluchla v kojeneckém věku. Navštěvovala Pražský ústav na Smíchově, ale i baletní školu u primabaleríny Národního divadla. Tančila v baletním souboru Národního divadla, zde si dokonce zatančila i sólový part v baletu Labutí jezero. Poté tančila ve Velké operetě, např. v Lehárově operetě Země úsměvů. I jako neslyšící velmi dobře reagovala na vedení dirigentem a klapot střevíců baletních kolegyně. Nějaký čas žila ve Vídni, později se vrátila do Prahy. Jelikož ve Vídni navštěvovala kurzy kreslení, našla si práci ve studiu kreslených filmů Bratři v triku, a to jako animátorka a koloristka. V 50. letech se opět vrátila k divadlu – pantomimě a vystoupila v Národním domě na Vinohradech v dramatu Maloměstské klepny. Zemřela v roce 2005. (Gong, 2016, č. 4-6)

Stanislav Kleisner – herec

Obrázek 28: Stanislav Kleisner

Narodil se 24. 12. 1940, od narození byl neslyšící. V dětství jevil vlohy k tanci a herectví, rád s rodiči sledoval scénky z Národního divadla. Vyučil se zámečnickem. S pantomimou začal v 21 letech. Byl členem pantomimického souboru pražských neslyšících Svazu

československých invalidů, kde ztvárnil svoji první roli v pantomimické adaptaci Goldoniho hry „Sluha dvou pánů“. Při nacvičování hry mu režisér řekl, že se pohybuje jako medvěd. Kleisner napřed příliš nechápal, jak má svůj projev vylepšit, ale kolega jej zasvětil do způsobu jevištní práce a pantomimického pohybu. V roce 1973 byl založen soubor Nepanto a Stanislav se stal jeho členem. V roce 1981 byl založen soubor Pantomima Svazu invalidů (P. S. I.), později přejmenovaný na Pantomima System International, i v tomto souboru byl Stanislav členem. V té době mu bylo asi 40 let. Jejich prvním představením byla hra „Ideální společnost“. S divadelními soubory procestoval mnoho zemí po celém světě, u nás si zahrál i v Národním divadle. Na jevišti vystupoval také sám, sólo si zahrál např. ve hrách „Rybář“ a „Hosté“. Ve scénkách, kde hráli dva herci, si nejvíce rozuměl s neslyšícím kolegou Antonínem Zralým, spolu si zahráli např. ve hrách „Hudební klaun“ a „Promiňte, poprskal jsem vás“. V několika hrách vystupoval i se svou manželkou Martou, patří mezi ně např. hry „Rukavice“ a „U televize“. Po její smrti hrál více s kolegyní Zlatou Kurcovou. Stanislav získal Cenu J. G. Deburaua na XIV. MFPN za roli konstábla ve hře Valérie, dále získal hlavní cenu v kategorii dvojic ve hře „Setkání“, a to společně s Markétou Maradovou. Stanislav byl také lektorem pantomimy, v roce 1986 vedl pantomimický kroužek v pražské ZŠ pro sluchově postižené v Holečkově ulici. Kroužek vedl společně se svou manželkou. Pantomimický kroužek vedl dva roky i v dětském domově pro slyšící děti v Býchorech u Kolína. Stanislav si dával záležet na tom, aby hru co nejlépe odehrál, dokázal si velmi dobře vyhrát s drobnokresbou postavy, dovedl rozehrát úžasné polohy. V roce 2011 dostal významné ocenění Ministerstva kultury ČR, Cenu za přínos k rozvoji české kultury. Pantomima je celý jeho život, dokáže se o ní kdykoliv bavit, nebo si zkoušet různé scény. I se svou ženou se potkal v divadle, s ní má slyšící dceru. (Gong, 2011, č. 4-6; Televizní klub neslyšících, 2012)

Petra Vaňurová – herečka

Obrázek 29: Petra Vaňurová

Absolvovala pedagogickou školu pro neslyšící v Hradci Králové. Vystudovala JAMU v Brně, obor výchovná dramatika pro Neslyšící. Během studia hostovala v Divadle 7 a půl. V roce 2002 bylo založeno profesionální Divadlo Neslyším, kde Petra působila nejprve jako herečka, později i jako zástupkyně ředitelky Moniky Kurincové. Zahrála si v představení Genesis, režírovaném Zojou Mikotovou. Účinkovala v mnoha hrách, poté se začala věnovat sólovému představení hlavně pro děti a ve skupinovém představení pro dospělé. Účastnila se různých divadelních festivalů v zahraničí např. v Německu, Macau, Hongkongu, Švédsku, Francii, Turecku a USA. (Gong, 2010, č. 9-10)

Věra Waldhansová – herečka, manekýna, návrhářka

Narodila se roku 1927. Po 2. roce života onemocněla chřipkou a díky ní trochu nedoslýchala. (Mukšnáblová, 2014) V 6 letech se nešťastně uhodila do hlavy o kuchyňské umyvadlo a od té doby neslyšela téměř vůbec. Navštěvovala školu pro nedoslýchavé v Brně. Ta byla v průběhu 2. světové války zničena, Věra proto začala navštěvovat běžnou měšťanskou školu. Po válce chodila do Školy uměleckých řemesel, kde ji nejvíce bavilo kreslení a návrhářství. Živila se nejen profesí manekýny a instruktorky manekýnek, ale i jako návrhářka klobouků. Poté se pustila do divadelnictví. Přidala se do skupiny amatérské pantomimy v Praze, kde byl režisérem Jaroslav Vagner. Se souborem nastudovali hru Josefa Kajetána Tyla Strakonický dudák. Soubor se rozdělil na dvě divadelní skupiny, nedoslýchavých a neslyšících. Později vznikla nová skupina pantomimy pod vedením Milana Sládka a Eduarda Žlábka nesoucí název Pantomimická skupina Žlábek & Sládek. Věra byla přijata do této skupiny a tím začala její profesionální divadelní činnost. Se skupinou hrála v letech 1961-1969. Poté byla přijata do činoherního souboru Divadla na Korze jako pohybový poradce, v divadle zůstala do roku 1971. Tři roky vedla brněnský Dikron, což je amatérské divadlo. (Gong, 1973, č. 10) Zemřela roku 2015.

Závěr

Sluchové postižení představuje pro ty, kdo jím trpí, výrazný handicap. Přesto jim neznemožňuje zapojit se do různých oblastí lidské tvořivosti a to ani na poli umění. Ve své diplomové práci jsem na příkladech několika neslyšících umělců ukázala, že i oni mohou vytvářet hodnotná díla. Společným znakem pro všechny je však to, že ke svému vzdělání v příslušném uměleckém oboru museli vynaložit mnohem více úsilí, než jejich slyšící kolegové. Snad i díky tomu byli a jsou později schopni dát svůj talent do služeb ostatních neslyšících prostřednictvím už existujících organizací, případně také zakládáním organizací nových, zakládáním a vedením zájmových kroužků a dalších činností.

Cílem diplomové práce bylo zmapovat umění a vyhledat příklady českých a zahraničních autorů se sluchovým postižením. Ve své diplomové práci jsem se snažila vytvořit přehled výše zmiňovaných umělců, a to z oblasti výtvarného, literárního, divadelního a hudebního umění. První část práce byla zaměřena na obecný popis sluchového postižení, vady sluchu a její kompenzaci, komunikaci lidí se sluchovým postižením, kulturou Neslyšících a tlumočnictvím. Druhá polovina práce se již věnovala umění, konkrétním autorům a jejich kulturnímu přínosu.

Z výše zmiňovaného přehledu je zřejmé, že umělci se sluchovým postižením představují důležitou skupinu lidí, kteří se významně podílejí na kulturním životě společnosti.

Mým přáním nakonec je, aby si lidé zapamatovali alespoň jméno Mabi Urbanové, neslyšící tanečnice, která zářila po celém světě. Při zhlédnutí pohádky Pojd'te pane, budeme si hrát, si vzpomenou na Borise Masníka a jeho titěrnou práci. A až se ocitnou v Praze na Václavském náměstí a budou hledět na sochu sv. Václava, vybaví se jim jméno sochaře Josefa Václava Myslbeka. Budu moc ráda, pokud si bude veřejnost pamatovat alespoň tato tři jména umělců se sluchovým postižením, kteří obohatili svými díly českou kulturu.

Tabulka zkratek

CI – kochleární implantát

CUDEMO – Kultura neslyšících Morava

dB – decibel

DIKRON – Divadelní kroužek neslyšících

WHO – Světová zdravotnická organizace

BAHA - „do kosti ukotvené sluchadlo“ (Bone Anchored Hearing Aid)

MFPN – Mezinárodní festival pantomimy neslyšících

MFAPN - Mezinárodní festival amatérské pantomimy neslyšících

NEPANTO – Pantomima neslyšících

ČUN – Česká unie neslyšících

UMPRUM – Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

MgA – magistr umění

FAMU - Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Praze

JAMU – Janáčkova akademie múzických umění v Brně

USA – Spojené státy americké

ZUŠ – Základní umělecká škola

Literatura

ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87218-10-5.

DE BOTTON, Alain a John ARMSTRONG. *Umění jako terapie*. Zlín: Kniha Zlin, 2014. Tema (Kniha Zlin). ISBN 978-80-7473-161-7.

DRŠATA, Jakub a Radan HAVLÍK, CHROBOK, Viktor, ed. *Foniatric - sluch*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2015. Medicína hlavy a krku. ISBN 978-80-7311-159-5.

GRAHAM, Gordon. *Filosofie umění*. Brno: Barrister & Principal, 2000. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-85947-53-6.

HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. ISBN 80-7216-096-6.

KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87153-94-9.

LANGER, Jiří. *Základy surdopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3702-6.

LEJSKA, Mojmír. *Poruchy verbální komunikace a foniatric*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-038-7.

MACUROVÁ, Alena a Radka ZBOŘILOVÁ. *Jazyky v komunikaci neslyšících: český znakový jazyk a čeština*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3412-8.

MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Praha: Grada, 2014. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-5034-7.

NOVOTNÁ, Pavla. *Deaf Art - Výtvarné umění v kultuře Neslyšících*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Pocity. ISBN 978-80-210-4776-1.

PAVLOUŠEK, Jiří a Martina HOLKOVÁ. *Tichý přístav duše: literární, básnická a výtvarná tvorba neslyšících autorů*. Brno: BOLIT-B Press, 1995. Poezie, ilustrace, próza. ISBN 80-901574-3-2.

PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.

PŮLPÁNOVÁ Lucie a et. *Dívej se povídám*. Praha: ČUN, 2006

RŮŽIČKOVÁ, Kamila a Jitka VÍTOVÁ. *Vybrané kapitoly z tyflopedie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-424-3.

SOURALOVÁ, Eva a Jiří LANGER. *Surdopedie: studijní opora pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1084-2.

SOURALOVÁ, Eva. *Surdopedie: studijní opora pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1008-7.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. Praha: Portál, 870 s. ISBN 80-7178-802-3.

VALENTA, Milan. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0602-6.

VRBOVÁ, Barbara. *Pohybové divadlo neslyšících Zoji Mikotové: dramaturgicko-inscenační postupy (s přihlédnutím ke specifikům divadelní komunikace)*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2008. ISBN 978-80-86928-51-7.

Časopisy:

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 1973, č. 2. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 1973, č. 10. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 1974, č. 7. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 1976, č. 6. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 1981, č. 7. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 2010, č. 3-4. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 2010, č. 9-10. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 2011, č. 4-6. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 2011, č. 7-9. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 2015, č. 7-9. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 2016, č. 1-3. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Gong: časopis pro občany s vadami sluchu. Praha: Sdružení MAC, 2016, č. 4-6. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Unie: časopis České unie neslyšících. Praha: Česká unie neslyšících, 2016. Č. 1-2. ISSN 2464-7705.

Unie: časopis České unie neslyšících. Praha: Česká unie neslyšících, 2019. Č. 11-12. ISSN 2464-7705.

Zahraniční články:

APEL, Laura. Yes She Can: Marlee Matlin Tells Her Story. *The Exceptional Parent*. Boston, 2009, **2009**(4), 40-42. ISSN 0046-9157.

CIPRIANI, Gabriele, Luca CIPRIANI, Lucia PICCHI a Mario DI FIORINO. Art is long, life is short. Francisco José de Goya y Lucientes (1746–1828), the suffering artist. *Medical Hypotheses* [online]. 2018, **117**, 16-20 [cit. 2019-11-13]. DOI: 10.1016/j.mehy.2018.05.017. ISSN 03069877. Dostupné z:
<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0306987718301191>

FLORIAN, Horațiu, Adrian MOCANU, Cristian VLASIN, José MACHADO, Vítor CARVALHO, Filomena SOARES, Adina ASTILEAN a Camelia AVRAM. Deaf people feeling music rhythm by using a sensing and actuating device. *Sensors and Actuators A: Physical* [online]. 2017, **267**, 431-442 [cit. 2019-09-05]. DOI: 10.1016/j.sna.2017.10.034. ISSN 09244247. Dostupné z:
<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0924424717314528>

KARMODY, Collin S a Edgar S BACHOR. The Deafness of Ludwig Van Beethoven: an Immunopathy. *Otology & Neurotology* [online]. 2005, **26**(4), 809-814 [cit. 2019-08-27]. DOI: 10.1097/01.mao.0000178149.36881.df. ISSN 1531-7129. Dostupné z:
<https://insights.ovid.com/crossref?an=00129492-200507000-00044>

KUBBA, A.K. a M. YOUNG. Ludwig van Beethoven: a medical biography. *The Lancet* [online]. 1996, **347**(8995), 167-170 [cit. 2019-08-13]. DOI: 10.1016/S0140-6736(96)90346-3. ISSN 01406736. Dostupné z:
<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0140673696903463>

SMITH, P E M, C N CHITTY, G WILLIAMS a D STEPHENS. Goya's deafness. *Practical Neurology* [online]. 2008, **8**(6), 370-377 [cit. 2019-11-14]. DOI: 10.1136/jnnp.2008.161349. ISSN 1474-7758. Dostupné z: <http://pn.bmj.com/cgi/doi/10.1136/jnnp.2008.161349>

Webové stránky:

ALTMANNOVÁ, Jana. Můj život s Jiřím Altmannem aneb „žádné peříčko“. *Jiří Altmann* [online]. 2012 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <http://altmannjiri.cz/muj-zivot-s-jirim-altmannem.html>

Co je to tinnitus?: vše o tinnitu na jednom místě. *Itinnitus.cz* [online]. [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <http://www.itinnitus.cz/tinnitus/>

ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Nad' a DINGOVÁ. Umělecké tlumočení 1.: Hudba a zpěv. *Ruce.cz* [online]. 2008, 09. 10. 2008 [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/491-umelecke-tlumoceni-1>

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka [online]. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <http://www.cktzj.com/>

Česká verze Lormovy abecedy. *LORM - Společnost pro hluchoslepé z.s.* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/komunikace-hluchoslepych/lormova-abeceda/>

FALTEJSEK, Radek. MgA. ŠIMON SEDLÁČEK - grafický designér. *Radekfaltejsek.blog.cz* [online]. 2013, 21. 12. 2013 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <http://radekfaltejsek.blog.cz/1312/mga-simon-sedlacek-graficky-designer>

FIKEJS, Jan. Slavné osobnosti v historii Neslyšících: Helena Kellerová. *Ruce.cz* [online]. 2005, 15. 11. 2005 [cit. 2020-01-23]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/16/2-slavne-osobnosti-v-historii-neslysicich>

GLENN, Martina. Francisco Goya. *Artmuseum.cz* [online]. 2008, 17. 7. 2008 [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=442

GLENN, Martina. Josef Václav Myslbek. *Artmuseum.cz* [online]. 2008, 4. 12. 2008 [cit. 2020-04-08]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=567

HANDS DANCE. *OUKEJ* [online]. [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <https://ds-oukej.cz/hands-dance/>

Hearing loss grades. *World Health Organization: Prevention of blindness and deafness* [online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z:

https://www.who.int/pbd/deafness/hearing_impairment_grades/en/

Kochleární implantáty. *Cochlear* [online]. [cit. 2019-11-21]. Dostupné z:

<https://www.cochlear.com/cz/home/understand/hearing-and-hl/hl-treatments/cochlear-implant>

KRATOCHVÍLOVÁ, Kristina. Nová knížka neslyšících autorů: Dívej se povídám... *Ruce.cz* [online]. 2007, 15. 05. 2007 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/207-nova-knizka-neslysicich-autoru>

KŘEŠŤANOVÁ, Lucie. Od malička jsem ráda malovala. *Idětskýsluch.cz: informační portál* [online]. 2020, 26. 3. 2020 [cit. 2020-04-13]. Dostupné z: <https://www.idetskysluch.cz/pece-o-dite/znakovy-jazyk/od-malicka-jsem-rada-malovala/>

KUNEŠOVÁ, Hana Marie. Žena, která umí nestárnout: rozhovor s Věrou Macháčkovou. *Ruce.cz* [online]. 2014, 22. 03. 2014 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/1113-zena-ktera-umi-nestarnout>

LAVIČKOVÁ, Blanka a Veronika CHLADOVÁ. Boris Masník – tichý služebník animovaného filmu: Boris Masník - tichý služebník animovaného filmu. *Ruce.cz* [online]. 2011, 17. 07. 2011 [cit. 2020-01-23]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/909-boris-masnik-tichy-sluzebnik-animovaneho-filmu>

Literární koutek neslyšících [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <http://koutek.ruce.cz/>

Luděk LAUERMANN. *Zelený pták: Počítačový klub pro zdravotně postižené* [online]. 2013 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <http://www.zelenyptak.cz/akce.html>

MASSOWOVÁ, Dana. Hieronymus Lorm – muž, jenž otevřel hluchoslepým svět. *Židovská obec Brno* [online]. 2011, 24. 3. 2011 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <https://www.zob.cz/osobnosti/hieronimus-lorm-muz-jenz-otevrel-hluchoslepym-svet/>

Mluvicí ruce. *Česká unie neslyšících, z.ú.* [online]. 2019 [cit. 2020-01-22]. Dostupné z: <https://www.cun.cz/cs/mluvici-ruce/>

NOVÁK, Martin. Statistiky počtu osob se sluchovým postižením. *Cun.cz: Česká unie neslyšících, z.ú.* [online]. 2017, 17. 5. 2017 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.cun.cz/cs/blog/2017/05/17/statistiky-poctu-osob-se-sluchovym-postizenim/>

PÁNEK, Petr. Život s úsměvem: rozhovor s Eliškou Vyorálkovou. *Ruce.cz* [online]. 2008, 05. 12. 2008 [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/508-zivot-s-usmevem>

ŠTĚPÁNEK, Přemysl. TRABAND - Neslýchané album a turné. *Ruce.cz* [online]. Indies Scope Records, 2011, 19. 05. 2011 [cit. 2020-01-23]. Dostupné z: <http://ruce.cz/aktuality/1271-traband-neslychane-album-a-turne>

Televizní klub neslyšících: Amatérská přehlídka filmů roku 2017 – organizace Deafland. In: *Česká televize* [televizní pořad]. ČT2, 2017, 11. 10. 2017 [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/217562221800015/>

Televizní klub neslyšících: Divadelní představení Kdyby tisíc klarinetů. In: *Česká televize* [televizní pořad]. ČT2, 2019, 15. 1. 2019 [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/219562221800020/>

Televizní klub neslyšících: Mgr. Věra Strnadová získala Cenu Olgy Havlové — Reliéfní plastika symbolizující znakovou řeč. In: *Česká televize* [televizní pořad]. ČT2, 2011, 25. 10. 2011 [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/211562221800015/>

Televizní klub neslyšících: Stanislav Kleisner, člen Pantomimy S.I. a Nepanto. In: *Česká televize* [televizní pořad]. ČT2, 2012, 23. 2. 2012 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/212562221800002/>

Televizní klub neslyšících: Televizní klub neslyšících. In: *Česká televize* [televizní pořad]. ČT2, 2005, 23. 6. 2005 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/205562221800010/>

TRNEČKOVÁ, Zdeňka. Zdeňka Josefina Trnečková. *Obrazy Trnečkové Zdeňky* [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <http://www.obrazytrneckova.cz/index.php/o-me>

Události v regionech (Brno): Umělecké tlumočení. In: *Česká televize: Zpravodajství* [televizní zpravodajství]. ČT1, 2020, 27. 2. 2020 [cit. 2020-02-05]. Dostupné z:

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10122427178-udalosti-v-regionech-brno/320281381990227-udalosti-v-regionech/obsah/753316-umelecke-tlumoceni>

Zákon č. 384/2008 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony [online] [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-384>

Obrázky:

Obrázek 1: DE GOYA, Francisco. Francisco Jose de Goya [malba na plátno]. In: *MUZÉO* [online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://en.muzeo.com/art-print/francisco-jose-de-goya/francisco-de-goya>

Obrázek 2: DE GOYA, Francisco. Parasol [malba na plátno]. In: *Opis zdjecia* [online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://galeria-zdjec.com/parasol-francisco-de-goya/>

Obrázek 3: Helen Keller [kresba na papír]. In: *Ruce.cz 2005* [online]. [cit. 2020-04]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/16/2-slavne-osobnosti-v-historii-neslysicich>

Obrázek 4: LIL, Vacha. Marlee Matlin [barevná fotografie]. 12. 4. 2010. In: *Ethnicity of Celebs* [online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://ethniccelebs.com/marlee-matlin>

Obrázek 5: STIELERS, Joseph Karl. Ludwig van Beethoven [malba na plátno]. In: Posterlounge [online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.posterlounge.ie/p/583489.html>

Obrázek 6: Jiří Altmann [černobílá fotografie]. In: *ABART* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://cs.isabart.org/person/299>

Obrázek 7: ALTMANN, Jiří. Rozsévač [dřevořez]. In: *Jiří Altmann* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <http://altmannjiri.cz/galerie.html?id=370&pg=41>

Obrázek 8: Ivana Hay. [barevná fotografie]. In: *Ústav jazyků a komunikace neslyšících* [online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://ujkn.ff.cuni.cz/cs/lide/externi-vyucujici/>

Obrázek 9: HAY, Ivana. [kresba na papír]. In: *idětskýsluch.cz* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.idetskysluch.cz/pece-o-dite/znakovy-jazyk/od-malicka-jsem-rada-malovala/>

Obrázek 10: MOŠ, Pavel. Antonín Kovařík [barevná fotografie]. DENÍK, 24. 9. 2011. In: *Prostějovský deník* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://prostejovsky.denik.cz/galerie/kovarik_g0911.html?photo=1&mm=3287630

Obrázek 11: KOVAŘÍK, Antonín. [malba na plátno]. DENÍK, 24. 9. 2011 In: *Prostějovský deník* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://prostejovsky.denik.cz/galerie/kovarik_g0911.html?photo=7

Obrázek 12: Věra Macháčková [barevná fotografie]. In: *Gong: časopis pro občany s vadami sluchu*. Praha: Sdružení MAC, 2013, č. 10-12. ISSN 0323-0732. Dostupné také z: <http://www.asnep.cz/>

Obrázek 13: Boris Masník [černobílá fotografie]. 17. 7. 2011. In: *Ruce.cz* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/909-boris-masnik-tichy-sluzebnik-animovaneho-filmu>

Obrázek 14: Josef Václav Myslbek [kresba na papír]. In: *Artmuseum.cz* [online]. [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=567

Obrázek 15: MYSLBEK, Josef Václav. Socha sv. Václava [socha]. In: *PRAGUESTAY* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://cz.prague-stay.com/lifestyle/clanek/244-socha-sv-vaclava>

Obrázek 16: Šimon Sedláček [barevná fotografie]. In: *Radekfaltejsek.blog.cz* [online]. [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <http://radekfaltejsek.blog.cz/1312/mga-simon-sedlacek-graficky-designer>

Obrázek 17: MASAŘÍKOVÁ, Hana. Zdeňka Trnečková [barevná fotografie]. DENÍK, 30. 9. 2015. In: *Hranický deník* [online]. [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: https://hranicky.denik.cz/zpravy_region/privesky-maji-tvorit-drobny-detail-kazde-kabelky-rika-umelkyne-zdenka-trneckova-20150929-tz11.html

Obrázek 18: TRNEČKOVÁ, Zdeňka. Obraz [malba]. In: *Obrazy Trnečkové Zdeňky* [online]. [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <http://www.obrazytrneckova.cz/index.php/obrazy>

Obrázek 19: ŽAMPACH, Jan. Kresba věnovaná Elišce Vyorálkové [kresba]. In: PAVLOUŠEK, Jiří a Martina HOLKOVÁ. *Tichý přístav duše: literární, básnická a výtvarná*

tvorba neslyšících autorů. Brno: BOLIT-B Press, 1995. Poezie, ilustrace, próza. ISBN 80-901574-3-2.

Obrázek 20: Lumír Graca [černobílá fotografie]. In: *Ruce.cz* [online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/628/6-kalendarium-neslysicich>

Obrázek 21: Ludmila Grossmannová-Brodská [kresba]. In: *Wikizdroje* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: https://cs.wikisource.org/wiki/Autor:Ludmila_Grossmannov%C3%A1-Brodsk%C3%A1

Obrázek 22: Eva Houdková Tesárková [černobílá fotografie]. 7. 2 2008. In: *Ruce.cz* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <http://ruce.cz/aktuality/397>

Obrázek 23: Lorm Hieronymus [kresba]. In: *Židovská obec Brno* [online]. 29. 9. 2016. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.zob.cz/?s=lorm>

Obrázek 24: Lucie Sedláčková Půlpánová [barevná fotografie]. In: *Ústav jazyků a komunikace neslyšících: Filozofické fakulty Univerzity Karlovy* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://ujkn.ff.cuni.cz/cs/lide/zamestnanci/mgr-lucie-sedlackova-pulpanova/>

Obrázek 25: Věra Strnadová [barevná fotografie]. In: *Československá bibliografická databáze* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-43031-vera-strnadova>

Obrázek 26: PÁNEK, Petr. Eliška Vyorálková [černobílá fotografie]. In: *Ruce.cz* [online]. 5. 12. 2008 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/508-zivot-s-usmevem>

Obrázek 27: DOROŠENKO, G. Mobi Urbanová [malba]. In: *ÚMČ Praha - Velká Chuchle* [online]. [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.chuchle.cz/vystava-mobi-urbanova.html>

Obrázek 28: Stanislav Kleisner [barevná fotografie]. In: *Multimediální Tvůrčí Dílna* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://multimedialni-tvurci-dilna.webnode.cz/album/fotogalerie/a11kleisner-jpg/>

Obrázek 29: MgA. Petra Vaňurová [černobílá fotografie]. In: *Divadlo Neslyším* [online]. [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: http://www.neslysim.cz/cze/o_nas/kdo_jsmemga_petra_vanurova/

Seznam obrázků

Obrázek 1: Francisco José de Goya.....	30
Obrázek 2: Francisco Goya – The Parasol	31
Obrázek 3: Helen Keller.....	31
Obrázek 4: Marlee Matlin.....	32
Obrázek 5: Ludwig van Beethoven	33
Obrázek 6: Jiří Altmann	36
Obrázek 7: Dřevořez - Rozsévač.....	37
Obrázek 8: Ivana Hay Tetauerová	37
Obrázek 9: Ilustrace Ivany Hay Tetauerové	39
Obrázek 10: Antonín Kovařík	39
Obrázek 11: Obraz Antonína Kovaříka	40
Obrázek 12: Věra Macháčková	41
Obrázek 13: Boris Masník.....	42
Obrázek 14: Josef Václav Myslbek.....	43
Obrázek 15: Socha sv. Václava	44
Obrázek 16: Šimon Sedláček.....	45
Obrázek 17: Zdeňka Trnečková	46
Obrázek 18: Obraz Zdeňky Trnečkové	47
Obrázek 19: Kresba věnovaná Elišce Vyorálkové	48
Obrázek 20: Lumír Graca.....	49
Obrázek 21: Ludmila Grossmannová – Brodská.....	50
Obrázek 22: Eva Houdková.....	50
Obrázek 23: Hieronymus Lorm.....	51
Obrázek 24: Lucie Sedláčková Půlpánová	52
Obrázek 25: Věra Strnadová.....	53
Obrázek 26: Eliška Vyorálková.....	54
Obrázek 27: Mobi Urbanová	56
Obrázek 28: Stanislav Kleisner	58
Obrázek 29: Petra Vaňurová.....	59

Seznam tabulek

Tabulka 1: Stupně sluchových vad.....	9
---------------------------------------	---

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Tereza Bušová
Katedra nebo ústav:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	PhDr. PaedDr. Miloň Potměšil, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Neslyšící autoři uměleckých děl
Název v angličtině:	Deaf artists of works of art
Anotace práce:	Diplomová práce „Neslyšící autoři uměleckých děl“ se zabývá umělci se sluchovým postižením převážně v České republice, ale i v zahraničí. V práci jsou zmapováni umělci z oblasti vizuálního, divadelního, literárního a hudebního oboru. Práce se zabývá tématy jako sluchové postižení, vady sluchu a komunikace lidí se sluchovým postižením, kultura Neslyšících, umění neslyšících, zahraniční neslyšící umělci, čeští neslyšící umělci. Cílem práce je předložit poznatky o umění neslyšících, zmapovat a uvést příklady českých umělců se sluchovým postižením. Zmapovat a uvést příklady nejvýznamnějších zahraničních umělců se sluchovým postižením. Všechny tyto oblasti nám umožní nahlédnout do světa neslyšících autorů a pochopit náročnost jejich umělecké práce.
Klíčová slova:	osoby se sluchovým postižením, neslyšící, umění, spisovatelé, malíři, kultura Neslyšících
Anotace v angličtině:	The degree thesis "Deaf authors of works of art" deals with artists with hearing impairments, mainly in the Czech Republic, but also abroad. The work maps artists from the field of visual art, theater, literature and music. The work deals with topics such as hearing impairment, hearing defect and communication of people with hearing disabilities, Deaf culture, arts of deaf, foreign deaf artists, Czech deaf artists.

	The aim of the work is to present knowledge about the art of the deaf, to map and give examples of Czech artists with hearing impairments. Mapping and give examples of the most important foreign artists with hearing impairments. All these areas will allow us to look into the world of deaf authors and understand the complexity of their artwork.
Klíčová slova v angličtině:	people with hearing impairment, deaf, art, writers, painters, Deaf culture
Rozsah práce:	76
Jazyk práce:	Český